

LÄS
GLÄDJE
2008-2010

LITTERÄR LÅGA

Det är kvinnan som kallas för Klok
då hon läser för mannen som tok
om all kunskap man vinner
i den insikt som brinner
i vår glädje att läsa en bok

Limerick av Robin Fortelius (1955–2009)

FINLANDS SVENSKA
BIBLIOTEKSFORENING

SVENSKA KULTUR
FONDEN

LÄS
GLÄDJE
2008-2010

Redaktionskommitté Carola Bäckström,
Sunniva Ekbohm, Agneta Möller-Salmela, Ann-Christine Snickars,
Harry Stenlund och Katriina Strandwall

© Finlands svenska biblioteksörening r.f.,
Sunniva Ekbohm, Karin Gulbæk-Ahvo, Britt Hellström,
Christer Hermansson, Siv Kasslin, Ylva Larsdotter,
Agneta Möller-Salmela, Thomas Rosenberg, Pirkko Saavalainen,
Annika Sandelin, Ann-Christine Snickars, Märta Uggla,
Eva Wilenius, Mia Österlund

Pärmbild Pia Holm

Logo Pia Petterson

Layout Mattias Wikström/Tigerbyte

Forsbergs tryckeri, Jakobstad 2010

ISBN 978-952-92-7502-1

Innehållsförteckning

Till läsaren.....	1
-------------------	---

KAPITEL 1

Verksamhetsberättelse.....	5
----------------------------	---

Projekt Läsglädje 2008–2010 Bakgrund och ur projektplanen.....	7
--	---

KAPITEL 2

Inklämd mellan Harold Bloom och Bokhora eller Läsglädje, vad är det för ett tillstånd, egentligen? <i>Ann-Christine Snickars</i>	11
--	----

KAPITEL 3

Läsfrämjande bland barn – erfarenheter och inspiration.

<i>Agneta Möller-Salmela</i>	17
------------------------------------	----

KAPITEL 4

Första seminariet: Projekt Läsglädje sparkar igång.....	33
---	----

Berättelsernas bibliotek. <i>Eva Wilenius</i>	35
---	----

KAPITEL 5

Andra seminariet: Lyssna, jag har något att berätta!.....	43
Läkande berättande aktiverar lyssnarens helande krafter. <i>Märta Ugglå</i>	45
Tidskriften som kulturens stiftinnare. <i>Thomas Rosenberg</i>	49
Om litteratur, läsning och en del annat. <i>Christer Hermansson</i>	53

KAPITEL 6

Tredje seminariet: Kanonlitteratur på Hanaholmen.....	61
Poesi för de minsta. <i>Annika Sandelin</i>	63
Genusläckage eller hur flickor och pojkar gör kön i bilderboken. <i>Mia Österlund</i>	69
Läsarens egen kanon. <i>Monica Borg-Sunabacka</i>	79
Läsglädje i Jakobstad – en cirkelledares funderingar. <i>Siv Kasslin</i>	83
Vi läser tillsammans! lär invandrarkvinnor läsa och skriva. <i>Pirkko Saavalainen</i>	89
Kanoner i Danmark – mest om Kulturkanon. <i>Karin Gulbæk-Ahvo</i>	93
Gårdagens skräpbok är ofta dagens kultbok och morgondagens klassiker. Intervju med Göran Hägg. <i>Ylva Larsdotter</i>	95

APPENDIX

Biblioteksaktiviteter för små barn i Kyrkslätt. <i>Britt Hellström</i>	103
Aktivitetstips från workshop under seminariet 3. 10. 2008 i Vasa stadsbibliotek.....	105
Morotspengar utdelade av Läsglädje 2008–2010.....	109
Projektets mediesynlighet.....	115

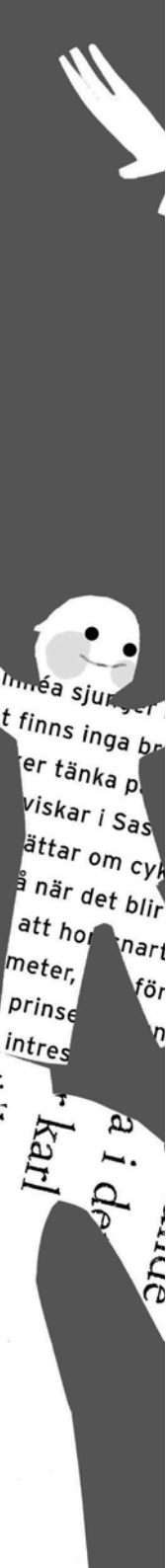
Till läsaren

Finlands svenska biblioteksörening har varit huvudman för ett projekt för läsfrämjande verksamhet kallat Läsglädje 2008–2010. Projektets målsättning var att sporra biblioteken i enspråkigt svenska och tvåspråkiga kommuner att aktivt göra en insats för läsfrämjandet, riktad till barn under skolåldern och vuxna. Svenska Kulturfonden har varit projektets finansär. Bidrag har också erhållits från Svenska Folkskolans Vänner och från Kulturfonden för Sverige och Finland samt av Fontana Media, Söderströms och Schildts förlag.

Bibliotekspersonal arbetar dagligen med läsfrämjande: med val av litteratur för anskaffning, med rådgivning och tips i mötet med kunden, genom att skylta med lockande läsning i utställningshyllor. På bibliotekens webbsidor kan lästips och rekommendationer hittas.

Projekt Läsglädje ville locka biblioteken att satsa mera på läsfrämjande verksamhet. Det bibliotek som ordnade program och aktiviteter kring läsfrämjande, kunde ansöka om att få en s. k. morotspeng. Det har varit fritt fram att ordna program som passade det egna bibliotekets behov, önskemål och möjligheter.

En viktig målgrupp för verksamheten var de allra minsta barnen, eftersom "det ska böjas i tid..." då nya läsare ska fostras. Det finns

också en känsla av att den vanliga vuxna blir bortglömd när det gäller läsfrämjande. Det här ville projektet åtgärda, genom att ta med vuxna som en av målgrupperna. Däremot är barn i skolåldern en jämförelsevis väl omhändertagen grupp, genom att skolan genom tiderna har varit en mycket viktig samarbetspart för biblioteken.

Projekt Läsglädje ordnade fortbildning för bibliotekspersonal. Högklassiga föreläsare anlätades och det ordnades tillfällen att träffa kollegor från hela Svenskfinland, att diskutera och utbyta tankar och erfarenheter av biblioteksarbetet.

Föredrag från de tre Läsglädjeseminarier finns nu samlade i denna skrift, som samtidigt är projekt Läsglädjes slutrapport.

Fortsatt Läsglädje önskar

Styrgruppen genom

Carola Bäckström

ordförande

KAPITEL 1

Ett bibliotek är bättre på att hjälpa dig genom perioder utan pengar än vad pengar är på att hjälpa dig genom perioder utan bibliotek.

Verksamhetsberättelse

Kulturfondens första planer för att stöda läsfrämjande verksamhet går så långt tillbaka som hösten 2006. Diskussioner hade förts med olika samarbetspartners. Carola Bäckström och Katriina Strandwall deltog i diskussionerna som representanter för FSBF. Projektet diskuterades även inom föreningen under de följande styrelsemötena.

Vid styrelsemötet 23.5.2008 konstaterades att Svenska Kulturfonden beviljat FSBF ett anslag för ett läsfrämjande projekt som går under namnet "Läsglädje". Projektet startade 15 augusti 2008. Föreningen står som huvudman för projektet som pågick i 18 månader, fram till 15.2.2010.

Sunniva Ekbohm anställdes som projektledare. Hon har även fungerat som styrgruppens sekreterare.

Till medlemmar i styrgruppen kallades Carola Bäckström (styrgruppens ordförande), Korsnäs kommunbibliotek, styrelsemedlem i FSBF 2005–2008, Katriina Strandwall, Vasa stadsbibliotek, styrelsemedlem i FSBF 2006–2009, Robin Fortelius, Biblioteken.fi, ordförande för FSBF från 2008 fram till sitt frånfälle i december 2009, Harry Stenlund, Stadsbiblioteket i Kristinestad, kontakt till Svenska Österbottens litteraturförening, Agneta Möller-Salmela, Hangö stadsbib-

liotek, Ann-Christine Snickars, kritiker och kulturjournalist, kontakt till Åbolands litteraturförening, Annika Pråhl, Svenska kulturfonden.

Styrgruppen har sammankommit regelbundet för att planera verksamheten och seminarierna samt för att utgöra ett stöd för projektledaren.

Innehåll

Projektet synliggjordes för allmänheten med hjälp av en Läsglädjeplansch med illustration av Pia Holm och logo samt grafisk formgivning av Pia Pettersson. Planschen distribuerades till biblioteken i svensk- och tvåspråkiga orter. Dessutom beställdes tygkassar med läsfrämjande deviser valda av styrgruppens medlemmar, som också skrev lästips som lades i kassarna. Biblioteken kunde använda kassarna som lotterivinster eller för utdelning till biblioteksanvändare.

Information till fältet gavs på föreningens årskonferenser i Nykarleby 2008 och i Åbo 2009 samt via Fackkalendern och föreningens medlemstidning Bibban. En egen webbsida med information om projektet skapades. Även lästips ingick.

Under projekttiden ordnades tre seminarier som fortbildning för bibliotekspersonal. Agneta "Netta" Möller-Salmela, med brinnande intresse för läsfrämjande arbete, har med hjälp av projektet anlitats som föreläsare i landskapsbiblioteken där man anordnat Nettas idédag och Högläsningssworkshop.

Biblioteken har kunnat an hålla om morotspengar för evenemang inom ramen för projektet. Exempel på dessa evenemang finns i bilaga 3.

I samarbete med Tidskriftscentralen presenterades Månadens tidsskrift på projektets webbsida.

Projekt Läsglädje 2008–2010

Bakgrund och ur projektplanen

Bakgrunden till projekt Läsglädje 2008–2010 är att Svenska kulturfonden i sin verksamhetsplan 2007 hade skrivit in att "projekt för att uppmuntra till läsning planeras och förverkligas i samarbete med biblioteken". I verksamhetsplanen för år 2008 konstateras att "biblioteken har en viktig kulturbärande funktion och får gärna ytterligare utvecklas. I samarbete med föreningar och organisationer kan Kulturfonden medverka till att biblioteken blir ett mångsidigt kulturrum för alla åldrar. För att uppmuntra till läsning står Kulturfonden i beråd att lansera ett specialprojekt i samarbete med biblioteken."

Projektets huvudmålsättningar är att

1. Skapa läsglädje med olika metoder och därigenom uppmuntra till läsning
2. Stärka bibliotekens roll som kulturella rum

Målgruppen för projektet är vuxna och småbarn i hela Svenskfinland. Fokus läggs vid småbarnsföräldrar och deras barn. Småbarnsföräldrar bär ansvar för att göra sina barn till läsare.

Detta projekt gäller inte skolelever då andra läsfrämjarprojekt koncentrerar sig på dessa.

Biblioteksanställda i svensk- och tvåspråkiga kommuner är med

och genomför projektet. De utgör även målgrupp i och med fortbildningen som projektet erbjuder dem.

Projektet är tvåårigt och huvudman är Finlands svenska biblioteks-förening r.f. Samarbetsparter är Finlands svenska litteraturförening och de regionala litteraturföreningarna. De enskilda biblioteken samarbetar med lokala aktörer som föreningar, författare och övriga kulturarbetare.

Finansiär för projektet är Svenska kulturfonden. Biblioteken ställer upp med utrymmen för evenemang och de biblioteksanställda ger av sin arbetstid. Projektet beviljar biblioteken morotspengar för att genomföra projekt. Större satsningar kan ha tilläggsfinansiering av andra finansiärer.

Projektet genomförs på biblioteken i två- och svenskspråkiga kommuner. Projektarbetet koordineras av en projektledare som samarbetar med de lokala biblioteksanställda runt om i Svenskfinland för att skapa verksamhet och evenemang med temat läsglädje. De enskilda evenemangen och aktiviteterna kan ha olika utformning beroende på de lokala behoven och önskemålen. De kommunala biblioteken kan ansöka om s.k. morotspengar för att ordna litterära och tvärkulturella evenemang i anknytning till projektets två teman. Tanken är inte i första hand att ordna regelrätta författarbesök, utan att på andra sätt uppmuntra till läsning och att stärka bibliotekens roll som kulturella rum.

Projektets framskridande kunde följas på den hemsida som skapats för ändamålet.

KAPITEL 2

Mer nytt än i nyheterna
Mer spännande än 007
Fler läckerheter än på festbordet
Mer erotik än hemma
Mer liv till ditt liv

Inklämd mellan Harold Bloom och Bokhora eller Läsglädje, vad är det för ett tillstånd, egentligen?

Glädjen man får av att läsa, hur ser den ut? Är läsglädje alltid någonting enskilt, eller är det något man delar med andra?

Mångas erfarenhet liknar säkert min. Jag "läste" redan innan jag kunde det, långt innan jag insåg vad bokstäver var och hur de var kopplade till varandra. Mina föräldrar läste för mig, och de bästa berättelserna hade de läst så många gånger att jag kunde dem utantill.

"Från mjölkbutiken klockan fem..." *Hur gick det sen* av Tove Jansson hade – har – allt: spännande bilder, fina rim, en gastkramande historia och ett hyfsat lyckligt slut. Den boken läste jag ut på det mest grundliga sätt. Med hjälp av min syster nötte jag ner den tills hushållet måste klassa den som oanvändbar och slängde den.

Finlands barn hittar gärna sin läsglädje på biblioteket. Där har man fått upptäcka litteraturen genom att själv fritt få botanisera i hyllorna. Det är en tradition av bästa demokratiska märke, värd att värna om med alla medel. På filialbiblioteket i byn där jag växte upp fanns inga restriktioner. Man fick låna precis vad man ville. Jag hade några märkliga upplevelser precis när jag plöjt igenom barn- och ungdomsavdelningen och funderade över fortsättningen. *Krig och fred* ... det lät som en roman med många personer, men såå

många ... Ingen förklarade det ryska namnskicket, och jag kämpade vidare med personer som förökade sig genom delning på ett helt okontrollerat sätt.

Glädjen i läsningen, också när den medförde svårigheter, låg i att den var fri. Jag kunde röra mig i den hur jag ville, ingen behärskade mina tankar. Människor som jobbade på bibliotek uppfattade jag tidigt som särskilt rättskaffens: de respekterade min integritet när jag var barn och ung, när jag blev äldre och visste vad jag ville ha var (är!) de alltid tillmötesgående.

Bibliotekets roll vidgas alltmer i dag, men den starkaste ytspänningen finns fortfarande i de skönlitterära samlingarna. Hur viktiga de är får man kontinuerligt bevis för. Gösta Ågren har berättat att han fick sitt första lånekort som spädbarn. Han var förvisso inget underbarn som kunde läsa redan i vaggan, men man fick låna endast ett visst antal böcker per kort och besök, så familjen behövde hans kvot. När Åbo stadsbibliotek återinvigde den skönlitterära avdelningen efter den stora renoveringen i samband med att det nya bibliotekshuset togs i bruk, såg man hela familjer strömma till. Föräldrarna ville visa sina barn den plats som varit så viktig för dem, och många var märkbart rörda.

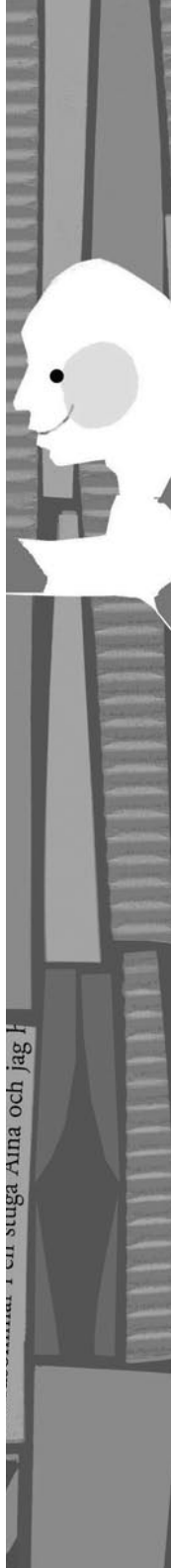
Här har vi utan att märka det kommit in på någonting som också har drag av uppfostran. Med gott uppsåt, för all del, man vill dela med sig av det man tycker om och anser vara viktigt. Harold Bloom kommer i sin bok *Hur man ska läsa och varför* med ganska motstridiga tankegångar. Läsandet är en "praxis för den ensamma människan" säger han, och när man läser de verk han rekommenderar (av Cervantes, Jane Austen, Dickens, Dostojevskij, Proust, Mann) bevarar man "kontinuiteten med det förflutna" på ett sätt som är utmärkt både för litteraturen och för den läsande.

Harold Blooms sätt att tala för litterära verk som ett slags konserver vet vi av erfarenhet att inte fungerar på tonåringar eller kroniskt obstinata. En bok slutar helt enkelt att vara attraktiv i den sekund

någon rekommenderar den på fel sätt. I dag delar man med sig av sin läsglädje på nätet, bokläsare och skribenter som egentligen inte propsar på att vara litteraturkritiker läser böcker – företrädesvis nyutkomna – med en närmast industriell effektivitet. Deras definition av kontinuitet är givetvis en helt annan än Blooms, kanske den betyder att deras sajt har en framtid i morgon också. Och med i morgon menas inget längre bort än dagen efter i dag. Bokhora kallar sig den mest tongivande lässajten på internet, ett namn man kommer ihåg och som i sin mångtydighet är stajlat som tiden kräver. Men just i sitt namnval bär Bokhora, kanske ofrivilligt, upp en viss traditionell attityd när det gäller läsning: att den är en lättsinnig verksamhet som ofta drar in mänskan i lättja och osunda dagdrömmar, får henne att slösa bort den tid hon borde sätta på produktivt arbete.

Harold Bloom garderar sig givetvis, gömmer sig bakom ett citat av Virginia Woolf: "Det enda råd en mänska kan ge en annan när det gäller hennes lektyr, det är att hon inte ska lyda några råd." Det låter fint och ganska sant, men jag tror dessvärre att bägge rör sig åt fel håll. Man vill visst ha råd i sin läsning, men det ska vara rätt sorts råd. Det ska vara råd från dem som respekterar en som läsare för den man är. En sådan rådgivare kan vara en inspirerad modersmållärare som förstår att undervisningen i läsning och litteratur når långt utöver timplan och pensum. En annan kan vara internet, som när det är på sitt bästa låter en komma i kontakt med det man drömt om – eller någonting ännu bättre.

Men nästan säkert bor de goda råden tills vidare på biblioteken, där de ger sig till känna på olika sätt. Ett sätt att operera på har de bibliotekarier som låter en hållas när man vilt experimenterande drar fram genom i litteraturen. Ett annat har den som kommer en till mötes, slussar en till den läsning man kommer att ha glädje av. Infogat i det här sammanhanget betyder glädje, läsglädje, både hänförelse och nytta. Och alla metoder att uppnå det tillståndet är lika bra.

du säg
täck
t intill
mumlar ige
u säger ur

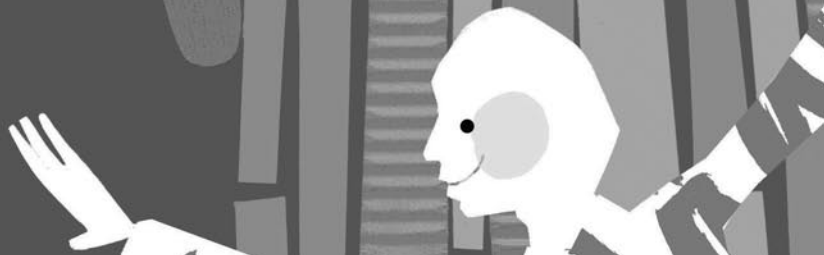

fisker
ng hade tra
nyrskad fåg
lag Henni
senaste an
ett hette J
och, påst
Henni, gö
en motor

är ma. Wenda ser het och snu
Vesta-Linnéa går tillbaka till sitt

Vesta-Linnéa

Vesta-Linnéa sjunger lite för sig

Vad gör du? - tragar i rullstolen
... - föderat på hur verk!

KAPITEL 3

En oläst bok är en hemlighet.
Läs den!

AGNETA MÖLLER-SALMELA

Biblioteksfunktionär, föreläsare.

Mottog Nuutti-priset 2007 för sitt arbete med läsning för barn

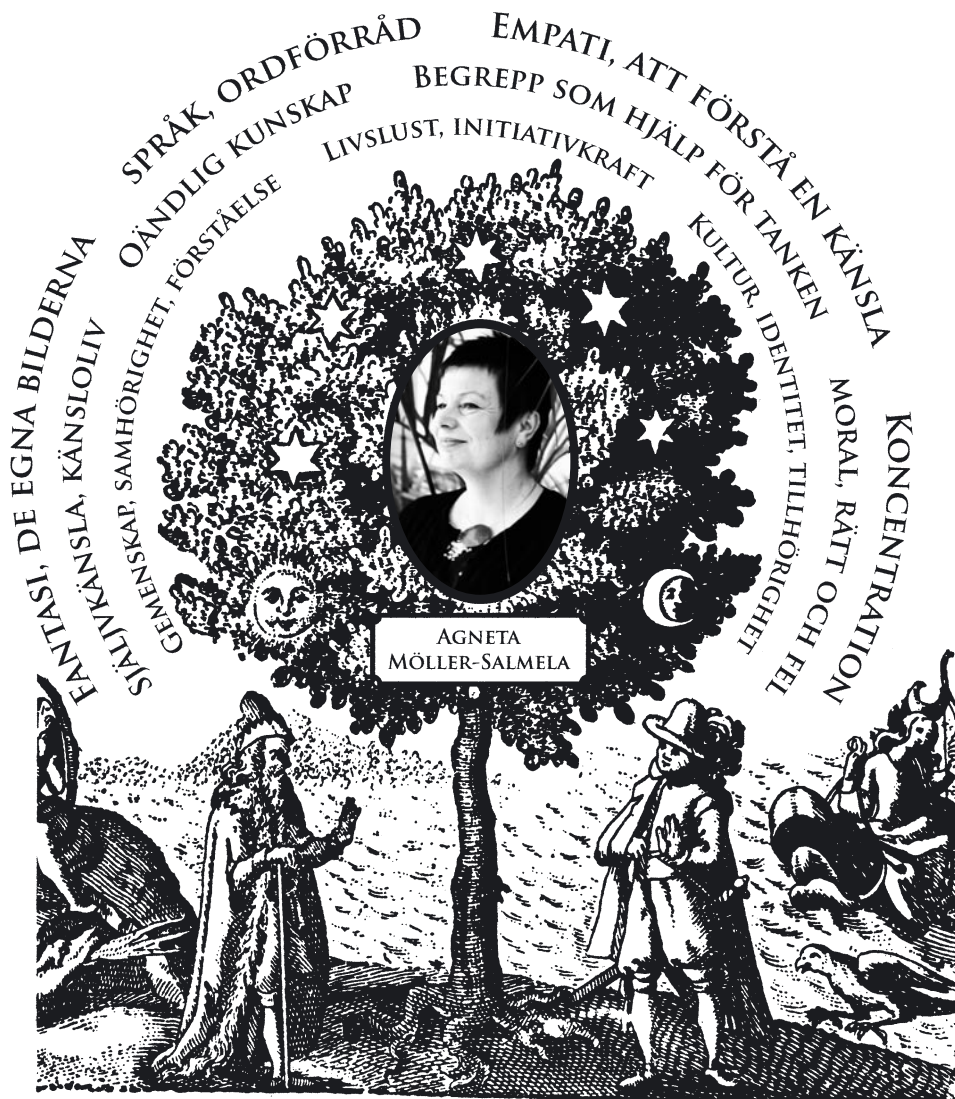

Läsfrämjande bland barn – erfarenheter och inspiration

Jag tror på lyckan, lusten och nödvändigheten i att bli en läsare. Jag är en envis blandning av Lutie Stearns och John Webster. Lutie Stearns var bibliotekarie i Wisconsin på 1800-talet, reste med tåg, båt, häst och släde för att tala för folkbibliotekens sak. Hon slet ut fem pälsar, sägs det, hon hade talfel, men undvek de ljud hon inte kunde uttala i sina anföranden. John krånglade till sitt och familjens liv i sitt projekt att leva utan olja ett år, en ensaksmänniska som inte vände om då idén var född. Lutie Stearns ville att alla skulle ha tillgång till litteratur. Vi ska ta fram vår inre Lutie och John Webster och idogt jobba för att marknadsföra våra böcker.

Man lär sig läsa, men man blir inte längre automatiskt bokläsare! Vårt samhälle erbjuder så många konkurrerande sysselsättningar för barnen. Varför ska man göra barn till läsare? Att göra barn till läsare är att inviga dem i en värld där man aldrig behöver vara ensam, där man får ord som kan uttrycka känslor. Tankeverksamheten behöver ord och symboler. Att man kan skapa egna bilder i huvudet är förutsättningen för att tänka och ta emot kunskap.

Den som läser för barnet ser barnet och vill ge det en upplevelse. Det är en gåva, det är heligt! Med ord kan man komma en annan

människa riktigt nära. Ord är det enda acceptabla vapnet i världen. Vårt samhälle förutsätter att vi uppnått det som man brukar kalla fjärde nivåns läskunskap, det betyder att vi kan analysera och tolka olika sorters texter, läsa mellan raderna och kritiskt analysera till exempel reklam.

LVLf – och motivation

Barn behöver LVLf, Levande Vuxna Läsand Förebilder. Attityden till böcker skapas hemma då barnen är mellan noll och sju år gamla. Barns läserfarenheter hemma har större betydelse än lärarens och skolans ansträngningar det första året i skolan. De barn som man högläst för alla dagar läser bättre på fjärde klass än barn som inte fått ta del av högläsning hemma.

När man lär sig läsa ska man kunna avkoda, förstå och vara motiverad. När barn upplever vad en bok kan ge förstår de själva vitsen med att lära sig läsa. Läsespåret bör skapas innan man börjar skolan, och föräldrar behöver information om varför och hur de ska hjälpa sina barn att bli läsare.

Klyftorna mellan olika grupper i samhället skapas tidigt. Vi behöver jobba systematiskt med barn och föräldrar och upprätta en optimal kontakt med daghem och skolor. Vi måste också göra en ansträngning för att få nya låntagare till våra bibliotek. Ungefär hälften av människorna ute i samhället använder inte biblioteket, de är potentiella låntagare. Nya tillvägagångssätt kan locka de här grupperna till oss, övertyga dem om att den bok som kommer att bli deras stora och omvälvande läsupplevelse, den finns hos oss. Hos oss har alla möjligheter att gratis skaffa sig så mycket beläsenhet vi lyckas motivera dem till. I biblioteket är alla jämlika. Biblioteket har förutsättningar att ge alternativ till ett samhälle där reality-tv som Big Brother står för värderingarna.

Konsten att få barn att tillägna sig skriftspråket, skriftspråkighet eller förmågan att ta till sej och börja använda skrivet språk, dvs. läsa

och skriva är ett särskilt arbetsfält. Man brukar kalla skriftspråkskompetensen med dess engelskspråkiga benämning, Literacy. Hemmet och föräldrarna har en avgörande roll i den utvecklingen.

Hemmets läsmiljö predestinerar läsförmågan i första klass. Barnens positiva inställning till böcker utvecklas då barnet är mellan 0 och 7 år. Elever som har fått höra berättelser alla dagar under sin uppväxt läser betydligt bättre i tredje klass, än de som aldrig fått detta. Mycket kontakt med skriftspråket under tidig ålder påverkar framtida läsutsikter. Läsning är en komplicerad sak. Det är inte enbart att kunna uttala orden korrekt. Att läsa är att begripa, att få skrift att betyda någonting. Förutsättningen för läsförståelse och för att ta emot kunskap är inre bilder. När man hör en saga ska man kunna se handlingen i sitt huvud.

Optimalt är att ett barn har fått höra 3 000 sagor före skolstarten. Tre dagliga doser, en favoritsaga, en välbekant och en ny saga. Forskningsstudier visar att elevernas läsbakgrund hemifrån är avgörande. Barn som har hört många sagor har tydliga inlärningsfördelar och större läsberedskap då de börjar skolan

Högläsning – vägen till berättelserna

Högläsningen är central, högläsningen är den bästa vägen till att lyfta fram berättelserna på bibliotekshyllorna, högläsningen kan vara ren magi. Jag läser barnböcker – men det är egentligen först då boken har läst mig som jag läser riktigt bra. Om boken levandegör ett känslolandskap hos mig, får något i mig att vibrera, då kan jag förmedla det så att ett möte uppstår. Kvaliteten på högläsningen är nyckeln till att lyfta fram berättelsen och skapa läsespår.

Det räcker inte med att läsa högt, man måste läsa bra! Högläsning är engagemang. Det räcker inte att högläsaren kan läsa, hon eller han måste vara absolut närvarande, och det skall vara lustfyllt. Närvaron skall höras, synas och framför allt kännas hos åhörarna och högläsaren. Närvaron är den gåva ett personligt möte innebär, och något

som saknas i de allra flesta andra masskulturella aktiviteter. Närvaron syns i barnens glänsande ögon och märks i försjunkenheten, som uppstår när individuella bilder målas upp i barnens inre.

Närvaro fordrar fullständig koncentration av läsaren. Koncentrationen hjälper en att minnas muntliga berättelser, samlar kroppsspråkets uttryck och gör det till ett instrument för tolkningen. Ju uttrycksfullare du läser, desto mer fantastisk blir upplevelsen. Ju mer fantastisk upplevelsen är, desto mer kommer våra barn att älska böcker!

Ögonen och rösten gör läsningen till konst. Berättelsen skall leva i rösten och i ögonen. Känslorna ska synas i ögonen. Spärra upp dem, dra ihop dem! Visa glädje, skräck, upprördhet, lyhördhet med ögonen! Gör rösten uttrycksfull men aldrig sockersöt eller nedlåtande. Man skall inte tala nedåt när man talar till barn. Tala tillräckligt långsamt.

Var inte rädd för tystnaden! Ett av högläsarens viktigaste instrument är pauserna. Låt dramatiska saker sjunka in, och stegra spänningen. Låt berättelsen avspeglas i ditt minspel.

Skönlitterär text är oslagbar. Du kan själv ta ett steg tillbaka och låta bokens ande kliva fram. Orden på baksidan berättar hur du skall göra. "Röster viskade i buskarna..." kan man inte läsa med hög röst. "Nävar bankade på dörren: Bang, bang, hallå, hallå! Gå inte ut i det djupa vattnet! ropade hon" kan inte framföras viskande. Betona texten, ge den liv och färg. Tala högt, lågt, snabbt eller låååångsaaaamt – snabbt vid spänning, fart och fläng, långsamt då det händer något sorgligt. Förbered dig väl. Övning ger färdighet.

Sök hela tiden favoritberättelser. Läs aldrig någonting du inte tycker om, som lämnar dig oberörd. Uppkopierade bilderböcker med texten på baksidan, lättillgänglig för läsaren, gör att åhörarna kan se bilderna bekvämt, utan att byta ställning. Om du känner starkt för bokens tema känns språket som ditt eget och du är motiverad inför högläsningen. Högläsningen blir en högtidsstund. Glöm inte respekt- en för den gemensamma stunden!

Läs olika sorts böcker. Läs roliga, sorgliga eller pedagogiska böcker. Läs också sådana där barnen inte förstår alla ord. Men mer än tre obegripliga per sida blir för svårt. Läs böcker med överraskande slut, eller sådana som behandlar ett problem som väcker tankar. Pojkar tycker om faktatexter och barnfaktaböcker.

Med högläsningstunder varje dag lär sig barnen lyssna, orden blir bilder i huvudet och koncentrationsförmågan övas upp, något som är bra för skolarbetet. Man ska sikta mot perfektionen, stunden då allting stämmer! Omgivningen ska vara genomtänkt. Högläsaren har gjort sitt motiverade val, övat sig och känner sig närvarande och förväntansfull. Sagostämningen infinner sig omedelbart! Efteråt känner man sig tacksam för att ha kunnat ge barnen en upplevelsegåva, och för att ha fått ta del av det magiska som uppstår under gynnsamma förhållanden.

Den magiska formeln

Hur gör man barn till läsare? Det gör man genom systematiskt arbete. Om man vill kan man gestalta det genom en formel: Motivation + Metoder + Magi = Läsare.

Jag har redan talat om vikten av att motivera. Att gå metodiskt till väga är en viktig komponent om man vill åstadkomma en magisk sagostämning. Professionellt bokarbete med barn betyder att vi håller våra små lyssnare – blivande läsare – vakna på alla sätt, inte minst på det mest elementära. Vi vill ju inte att barnen somnar då vi läser!

Det är viktigt att planera och styra bokarbetet. Om du arbetar på ett daghem, titta igenom daghemmets egna böcker. Kvalitet ska alltid gå framom kvantitet. Böcker som är slitna och ointressanta, av dålig kvalitet både till text och utseende skall städas bort. Loppis- och vindsfynd kommer inte på fråga om inte kvaliteten är god. Barnen skall ha fräscha, lockande böcker. Rensa, reparera! Hellre få och bra böcker!

Var förvaras böckerna? Låt dem synas! Exponera dem så att fram-

sidan syns. Byt dem ofta, organisera enligt t.ex. tema, illustratör, årstiderna, vilket som helst motiv som kan verka tilldragande. Låt böckerna vara med i leken, man kan läsa på picknicken, hos frisören, på alla upptänkliga ställen. Men kom ihåg att boken inte är vilken leksak som helst, den är ingen grunka som man kan lasta som en vedklabb på ett bilflak!

Syftet med upplevelsestunden har jag definierat på åtta nivåer.

Sagostunden ska vara

- ☞ underhållande (locka, roa och engagera barnen),
- ☞ gruppstärkande (en gemensam positiv upplevelse som stärker samhörigheten),
- ☞ jagstärkande (uppmuntra barnen till att ta initiativ och berätta själva),
- ☞ kunskapsförmedlande (ge kunskap om människor, djur företeelser och sammanhang),
- ☞ kulturbärande (vara en kulturell upplevelse som förmedlar etiska värden och tradition),
- ☞ intresseväckande (skapa intresse för litteratur och kultur hos barnen),
- ☞ fantasieggande (väcka och vidareutveckla barns fantasi),
- ☞ empatigrundande (skapa identifikation, förståelse och medkänsla)

Berättarstämningen – en ömsesidig inspiration!

Om du har en större grupp är det viktigt att du tar ledningen, att du har den i din hand, det är du som ansvarar för att deltagarna kan ta del av upplevelsen. De skall sitta på det vis du bestämmer, utan att orma sej, byta ställning eller annars distrahera andra så att sagostämningen bryts.

Registrera, men reagera inte genast på avbrytande frågor. Barnens tur kommer. Om du är tillräckligt uppmärksam och lyhörd kommer disciplinen att hållas av sig själv. Reagera genast om du känner att

någotting händer i åhörarnas koncentration, men det är bättre att bygga in reaktionen i din berättelse än att öppet tillrättavisa barnen. Du kan t. ex. vända dig direkt till det barn som verkar förlora uppmärksamheten.

I en mindre grupp kan man diskutera berättelsens bilder, kommentera, sitta nära. Det är bra med rutiner, att alltid sitta på samma ställe, att tända ett ljus, ta på sig sin sagohatt eller sin sagosvans, sjunga samma sång eller spela samma stycke. Man kan också läsa invanda in- och utramsor. Här är exempel på några, citerade ur Småbarns sagostund (Liber 2006) av Ann Granberg:

*Alla barnen smyger in,
sätter sig i denna ring,
spetsar var sitt öra
för att sagan höra.*

*Nu ska jag berätta en saga,
lång som en slaga,
bred som en dörr,
få se om du har hört den förr.*

*En saga ska vi höra nu,
det vill jag och det vill du.
Kanske handlar den om troll,
tyst, nu lyssnar vi åt samma håll.*

*Det blåser en vind,
den smeker din kind,
den viskar i ditt öra
det du nu ska få höra.*

Nu var det slut,

*ingenting kvar!
Men sagan kommer åter
alla andra dar!*

Snipp snapp snut, så var sagan slut!

*Tre äpplen föll från skyn:
ett för den som bad att få höra,
ett för den som berättade
och ett för den som lyssnade.*

De minsta kan lockas med i stämningen med hjälp av inledande frågor kring bokpärmen. Det hjälper barnen att fokusera och koncentrera sig på det kommande. Upprepningssagor, rim och ramsor är också bra. För små barn betyder upprepning igenkännande och trygghet, inläringen får man på köpet! Vardagssagorna, förankrade hemma eller på dagis blir identitetsförstärkande upplevelser av tillhörighet.

Det muntliga framförandet verkar samlande på gruppen, du kan ha ögonkontakt med alla. Sagostämningen landar omedelbart, sinna skärps, det enda viktiga är stunden.

Den engagerade berättaren behåller lyssnarens uppmärksamhet med hjälp av sin egen förtjusning och entusiasm, berättelsen blir en oavbruten helhet från början till slut. Berättaren fångar sin publik från första meningen: "Det var på den tiden då bergen ännu stod med båda fötterna i vattnet ..."; "Det var på den tiden då den bengaliska tigern ännu rökte pipa ..."

Berättarstämningen är en ömsesidig inspiration! Fantasin gör det osynliga synligt. Välj eller hitta på berättelser som du själv är berörd av. Lär dig händelseförloppet, "skelettet", inte ord för ord. Formuleringarna skall vara dina egna i stunden men inledningen och avslutningen skall man förbereda. Berättelsen lever av dina inre bilder och ditt språk!

Ge berättelsen kraft med "nyckelscener" som du särskilt poängterar! Lyssna på lyssnarna! Muntlig berättarteknik handlar om hur man möter lyssnaren och vad man sedan gör med själva berättelsen. Jag brukar tänka mig ett berättarens A B C. Steget från A till B skalar av historiens detaljer så att endast stommen kvarstår. Steget från B till C lägger till detaljer med berättarens egna ord och inre bilder (bilder kan också vara kroppskänslor, sinnesrörelse ...) I det spontant berättande språket blir berättarens tonfall, ord och kroppsspråk en helhet – och därför trovärdigt.

Arbetet med barngrupper på Hangö stadsbibliotek

Under de fem senaste åren har länsstyrelsen beviljat understöd för ett projekt jag kallat "Rätt bok i rätt stund för god grund". I fjol vände jag mig till föräldrarna, och i synnerhet pappor i ett nytt projekt som jag har kallat "Läs för mej, Pappa". Ett av de nyare projekten heter "Ett kapitel per kväll, en bok i veckan – den turvisa läsningens fröjder". Jag har etablerat den kontinuitet som jag har eftersträvat med daghem och skolor. Jag har dagligen olika grupper på besök. Grupperna besöker mig ofta, en gång per månad eller t. o. m. oftare. Varje år träffar jag ungefär 2 000 barn.

Barngrupperna som besöker biblioteket är 3–5-åringar, förskolebarn, och elever i årskurserna 1–6. Besöken bokas alltid i början av terminen, i augusti och i januari. Första besöket är en introduktion med rundvandring i biblioteket och magasinet. Barnen får bibliotekskort, men först då de lärt sig hur man ska behandla boken, som många ska få glädjen att läsa. Följande besök är uppbyggda kring upplevelseteman, samma teman för alla åldrar.

Exempel på teman som jag har utarbetat olika för olika grupper är Mod, Resor, Dinosaurier, Respekt för olikheter, Kläder ... Man kan också ha tematik som öppnar sig för ett mer associativt grepp som vårt Björnprogram som tangerade allt från olika språkliga björnuttryck och sagan om hur björnen förlorade sin svans till skattebjörnen.

Alla sagor och berättelser kan berättas på olika sätt: som en muntlig saga, som ficklampssaga, massagesaga, rörelsesaga, saga med bakgrundsmusik eller overheadbilder. För de lite äldre kan man ha 45-minutersprogram kring populära författare, t. ex. Roald Dahl eller Astrid Lindgren, eller ett spännande tema, t. ex. häxor. Man kan ordna bokorientering, arrangera en elevledd bokcirkel. Man kan delta i olika festligheter på dagis eller i skolan och vara med och initiera diskussioner på föräldramöten.

”Läs för mig pappa!” var ett projekt som riktade sig till pappor med barn i förskolåldern och som fokuserade på vikten av att läsa och berätta sagor för barnen. Det var första gången man riktade sig till den målgruppen. 28 svensk- och finskspråkiga pappor deltog. ”Vi ser varandra när vi läser” hette ett annat projekt med vuxna och barn. När man läser högt och samtalar om det lästa lär man känna sig själv och den andra. Det är ur upplevelsen av ett möte vi utvecklar vår egen identitet. I boksamtalet efter läsningen möts föräldrar och barn i ett personligt samtal, som är annorlunda än det pedagogiska samtalet. Syftet är att hjälpa barnen till en bärkraftig självuppfattning och stabil självrespekt. Gruppen träffades 3 gånger och samlade 62 deltagare.

Bokprat – en fungerande läsförmedlande metod

Att besöka olika grupper med bokprat är en effektiv metod. Man ger vägledning, kan ge förslag på boktitlar som liknar den som väckt intresse, man skapar förutsättningar för förståelse, ger ovana läsare verktyg att följa händelseutvecklingen i en bok. Man gör också sig själv och biblioteket känt.

Den bok som du väljer att bokprata om ska du välja med uppmärksamhet. Boken ska kännas som din på alla sätt. Kanske temat väcker personliga minnen och betydelsefulla associationer som färgar av sig på ditt bokprat. Välj böcker för både vana och ovana läsare. Samla på lämpliga böcker, med hjälp av närlån och fjärrlån. Ta reda på hurdana

personer det finns i gruppen, pejla deras intressen i bokvalen. Ålder, läsvanor inverkar även. Tänk på hur stor grupp du vill ha.

Anteckna medan du läser, notera dina associationer, när du förbereder dig för ditt bokprat. Använd t.ex. post-it-lappar för att skriva ned huvudpersonernas namn etc. Kondensera berättelsens innehåll. Sammanfatta kärnan i berättelsen. Ge en personlig bild av boken. Du behöver inte vara helt objektiv bara du lämnar utrymme för andra åsikter. Precis då du är färdig, tänk efter vilken scen du minns bäst! Vad reagerade du starkast på? Förmedla dina känslor!

Ingångarna till själva samtalet kan vara många, men först ska man förstås komma ihåg att nämna författaren och titeln. Behöver titeln förklaras? Varför har författaren valt just den titeln? Omslag, kommentera det. Specificera genren, liksom temat. Specificera bokens svårighetsgrad, så finkänsligt som möjligt. Lyft fram viktiga detaljer i boken. Redogör för hur författaren fick idén till att skriva boken, berätta anekdoter om författaren. Väv in dina personliga associationer om boken i ditt bokprat. Om du läser högt ur boken, lämna upplysningar om tid, plats och personer i textstycket. Avslöja aldrig slutet!

Och något om vuxna läsare

Läsning är att söka sig själv. Vi söker oss själva i det vi läser. Vi söker bekräftelse på det vi tänkt, känt, och drömt. Vi vill ha bekräftelse på att vi lever i ett större sammanhang än det välkänt vardagliga. Bland romangestalterna söker vi efter den som liknar oss och som samtidigt skulle kunna tillföra oss något annat, någon som är jag plus mina oprövade möjligheter, eller jag i ett annat sammanhang, i en annan tid och på en annan plats.

Orden styr våra tankar. Orden berättar för dig och mig vad du tänker. Orden fångslar, orden befriar. Ord får till stånd gärningar. Ord beskriver föremål och mer immateriella företeelser i kommunikationen människor emellan. Vissa ord gör ont, genomborrar och slår ned. Ibland kan ord närapå uppväcka döda. Människan kan resa sig med

hjälp av ord som gör henne stark, men orden kan också försvaga och förinta henne. Den som utvecklar sitt ordförråd får ett rikare grepp om verkligheten.

Kundservicen innebär alltid ett mänskligt möte. Låntagarna och böckerna hittar varandra med vår hjälp. Kundbemötandet skall således vara öppet, välkomnande och mänskligt. Vi på bibban kan berika ditt liv, alla möjligheter finns här och du ska få vägledning av oss för att hitta rätt.

Om Muhammed inte går till berget så måste berget locka Mohammed till sig med knep, list och konst. Marknadsföringen ska ske riktat till enskilda grupper, man får skraddarsy program med tanke på företag och olika arbetsplatser, idrottsföreningar, marthor, seniorer, pensionärsgrupper. Metoderna kan vara olika. Vissa kan nå genom direkt uppringning, som papporna till barn i förskolåldern i Hangö. Man kan jobba för större synlighet, genom att muntligt och personligen berätta för låntagarna om specialkvällar på biblioteket. Man kan föra ut våra biblioteksböcker ur hyllorna och föra in dem i den vanliga människans liv.

Min övertygelse är att biblioteket säkert har åtminstone en, om inte livsavgörande och livsförändrande, så åtminstone tröstande eller underhållande eller nyttig bok för var och en i den 50 procent av samhällsmedborgarna som aldrig använder biblioteket.

Nuutti

En alldeles vanlig januarikväll då jag jobbade kvällstur på biblioteket ringde min telefon. Det var Ina Westman från BTJ Finland, som ville meddela mig att jag hade varit uppställd som kandidat för Nuutti-priset, ett pris som biblioteksanställda kan få som erkännande för ett gott arbete för biblioteksanvändarna. Jag hade föreslagits av kolleger runt om i Finland och därefter valts bland ett tiotal andra.

Jag är ödmjukt tacksam och glad att mitt arbete har synliggjorts. Det ger mig mod att jobba ännu mera med metoder och projekt

som jag tror att är viktiga och kan bära frukt. Jag tror nämligen att vi inte riktigt kan förutse den djupare läsningens framtid i denna tid då mediernas utveckling går i rasande fart. Alla måste jobba för lustläsningens fortsatta existens, tänka ut strategier för att bokupplevelsen skall bestå och finnas som den första och självklara upplevelsen.

Artikeln är redigerad av Anne-Christine Snickars

Nettas lästips

- ☞ Dominicović, Kerstin, Eriksson, Yvonne & Fellenius, Kerstin, Läsa högt för barn (2006)
- ☞ Ekelund, Gabriella, Om barn och böcker (2007)
- ☞ Fast, Carina, Berätta! – Inspiration och teknik (2001)
- ☞ Fox, Mem, Läsa högt: en bok om högläsningens förtrollande verkan (2006)
- ☞ Granberg, Ann, Småbarns sagostund (2006)
- ☞ Hasselbaum, Inger, Att läsa högt. Viktigt! Roligt! Härligt! (2006)
- ☞ Hassinen, Sirje, Lapsesta kasvaa kaksikielinen (2005)
- ☞ Nicolajeva, Maria, Bilderbokens pusselbitar (2003)
- ☞ Rhedin, Ulla, Bilderbokens hemligheter (2005)
- ☞ Simonsson, Maria, Bilderboken i småskolan – en utgångspunkt för samspel (2005)
- ☞ Ährnström, Ulf & Hagberg, Peter, Berättarboken (1992)
- ☞ www.barnboken.nu
- ☞ www.barnensbibliotek.net
- ☞ www.kulturradet.se
- ☞ www.memfox.net
- ☞ www.sbi.kb.se

Vad gör du? Iriga i reviderad...
Jag studerar. Jag utvecklas. Jag funderar på hur verk...
Sväll de yns...

Vesta Linn...

KAPITEL 4

Biblioteket är ett hus som innehåller en hel värld.

Första seminariet

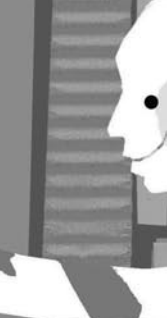
Projekt Läsglädje sparkar igång

Bibliotekspersonal från hela Svenskfinland inbjöds till Projekt Läsglädjes inledande seminarium i Vasa stadsbibliotek den 3 oktober 2008.

Finland har världens bästa bibliotek, också tack vare en engagerad och kunnig bibliotekspersonal, som gör ett storartat arbete varje dag, i det tysta. I biblioteken kräver rutinarbete mycket av både personella och ekonomiska resurser. Det förklarar att läsfrämjande arbete och uppsökande verksamhet måste stå till sidan, då det ofta gäller att prioritera för att få vardagen att rulla.

Bibliotekspersonal är naturligtvis bekymrad över sjunkande utlåningssiffror och kanske framför allt över att barns läsande tycks minska allt mer. Projekt Läsglädje 2008–2010, med Finlands Svenska Biblioteksförening som huvudman och Litteraturföreningarna som en av samarbetsparterna, erbjöd biblioteken ett litet ekonomiskt bidrag för läsfrämjande åtgärder riktade till projektets målgrupp, små barn före skolåldern samt vuxna.

Programmet för det första seminariet var ägnat att ge inspiration och möjlighet till utbyte av idéer och tips för läsfrämjande arbete. Kulturskribent och styrgruppsmedlem Ann-Christine Snickars talade

Allt andades, frodades, levde. Men i mig
ill ateljén, från ateljén hem till Brändö, f
a midsommar i en stuga Aina och jag H

om vad läsglädje innebär och hur läsglädje uppnås. Biblioteksfunktionären och styrgruppsmedlemmen Agneta Möller-Salmela berättade om sin verksamhet som sagoberättare och bokpratare i Hangö bibliotek. Dagen avslutades med en workshop där Eva Wilenius, Esbo stadsbibliotek och Britt Hellström, Kyrksläotts kommunbibliotek, öppnade med var sitt kort inledningsanförande som följdes av grupparbete. Annika Pråhl höll i trådarna för workshopen. De flesta föredragen från Vasaseminarier finns att läsa i följande kapitel. Ann-Christine Snickars har bidragit med en nyskriven text. En sammanställning av idéskörden från workshopen ingår som bilaga. Läs och låt dig inspireras!

Wasa Teater bjöd till sist på några scener ur teaterns aktuella turnépjäs Världens bästa böcker, en riktig fullträff!

Berättelsernas bibliotek

Jag jobbar på ett regionbibliotek inom HelMetbiblioteket. HelMets vision är det gränslösa biblioteket (rajaton kirjasto). Det är en vision där boksamlingarna, bibliotekets funktion som en sorts lager av information alltmer får ställa sig i bakgrunden. Det mesta av informationen finns i dag utanför bibliotekets väggar. Det är också ett motto som lyfter kunderna i centrum. Om biblioteken ska kunna bevara en viktig roll i samhället gäller det för dem att vara flexibla och ta reda på vad användarna har behov av.

Framförallt gäller det att inte isolera sig inom sin egen organisation, att inte förbli fånge i uppfattningar och antaganden om vad ett bibliotek är och bör vara.

I det bibliotek jag arbetar ordnar vi albanska, spanska och ungerska kulturkvällar med till exempel dans och matservering – vår ungersk-rumänska bibliotekarie lagar goda grytor. Vi har en inspelningsstudio där ungdomar kan spela in sin första demo, handledda av vår musikpedagogiska informatiker och spelningskvällar där ungdomarna uppträder. Vi har också datorspelkvällar där biblioteksfolk spelar,

till exempel World of Warcraft, tillsammans med ungdomarna. Och så vidare.

Den här artikeln ingår i en antologi om bibliotek och läsande. Och biblioteken har fortfarande sina stora boksamlingar, ordnar bokprat – biblioteksfolket tipsar om böcker – författarkvällar och bokcirklar. En framtid med alltmer innehåll i elektronisk form och därmed mindre boksamlingar, med en kundkrets som betar sig helt annorlunda än dagens aktiva biblioteksanvändare är eventuellt inte alltför långt borta.

Oavsett vilka format läsarna använder sig av, tror jag ändå på att folk vill ha berättelser. Och andra forum än nätet för utbyte av tankar och känslor kring dessa berättelser. Här har biblioteket också i framtiden en av sina nischer.

Men det gäller att, på samma sätt som med all annan service vi erbjuder, öppna sig utåt och prova på det okända.

Böcker, gemensamma berättelser, kan utgöra en gemensam kontext kring vilken man samlas. Att erbjuda rum där folk möts, kring berättelser som känns viktiga för dem, är en av bibliotekets uppgifter. Populariteten hos en del biblioteksevenemangs visar att många kunder idag vill vara aktiva deltagare, inte passiva åhörare. Det bevisar att det som behövs är flexibla fysiska utrymmen, som kunderna kan ta i bruk som sina egna. Och personal/samarbetspartners med olika färdigheter behövs.

När jag studerade vid Helsingfors universitet, och allt som oftast undrade vad jag egentligen sysslade med, var en av mina fasta punkter i tillvaron en liten bokcirkel ute på landsbygden i östra Nyland. Vi samlades i det lilla bibliotek som var inhyst i byns skola och ibland hemma hos varandra. Deltagarna var mellan 19 och 60 år gamla, både män och kvinnor, svensk- och finskspråkiga. Vi läste Onkelis *Ilonen talo* och Vargas Lhosas *Tant Julia*. Alla i bokcirkeln fick i tur och ordning föreslå böcker. En 40-årig kvinna som arbetade i kassan på en bensinstation berättade att hon läste om och om igen hela

serien av Burroughs Tarzanböcker och valde sin favorit bland dessa.

Samtal kring böcker och läsning är inte bara förbehållet akademikererna, litteraturkritikerna, lärarna, författarna. Och inte heller bara kritikerframgångarna. Lika värdefulla, och framförallt roliga samtal kan utspelas kring Tarzanberättelser eller varför inte Danielle Steels bästa (som en bibliotekskund uttryckte det: "den där boken där hon plötsligt skriver på ett annorlunda, inte så fabriksstillverkat sätt, som grundar sig på hennes egna erfarenheter. En riktig njutning!").

Att fundera på och samtala om det man läst är kreativt, det innebär en skaparprocess som resulterar i något eget och genuint. En skaparprocess som dessutom förenar och bildar en gemenskap av olika människor, med helt olika erfarenheter. En kvinna som deltog i en bokcirkel konstaterade en dag på biblioteket att de i hennes familj inte pratar särskilt mycket med varandra. Och de gör inte så mycket tillsammans. Hon visste inte att det kunde vara så här. Trots att hon i bokcirkeln tycker att hon saknar de rätta orden, och inte vet hur man ska analysera texter, njuter hon av att vara med. "Det dyker upp så många nya tankar i huvudet, man känner sig ju ibland till och med ganska klok", sa hon.

Biblioteket håller aktivt kontakt och har samarbete med omgivande skolor och daghem. Hos oss har vi bland annat under de senaste åren tagit initiativ till olika projekt som riktar sig till ungdomar. Projektet Framtidsbiblioteket, där gymnasieelever skapade modeller av hur biblioteket kunde se ut, var ett samarbete mellan en bildkonstlärare, en arkitekt och en bibliotekarie. Här fick vi ekonomiskt stöd av Kulturfonden. Biblioteksbussen Buss & Kram, ett samarbete inom Helmet-biblioteket, kör till högstadier, lastad med media kring känslor och sexualitet, en sexualrådgivare från Folkhälsan, en ungdomsledare och en bibliotekarie. Det viktiga som händer i bussen är de samtal med ungdomarna som förs kring korta textexempel ur ungdomsböcker, inte lånestatistiken.

När man ordnar tillställningar för vuxna är det viktigt att också

här ta steget ut från biblioteket och utveckla kontakter och samarbetsformer med andra instanser.

På biblioteket ordnar vi minst en gång i månaden författarkvällar. Det här är möjligt tack vare ett samarbete med förlagen och den lokala bokhandeln. Förlagen tillhandahåller författarna, bokhandeln ger oss böcker att sälja, biblioteket erbjuder utrymme, sköter marknadsföringen och intervjuar.

Tillställningarna filmas och ett smakprov sätts ut på youtube och bibliotekets hemsidor.

Kända och omskrivna författare drar kanske automatiskt publik, men i många andra sammanhang kan det för arrangörerna gå åt åtskilligt med energi till att oro sig för om det alls kommer publik. Biblioteket har ju som bekant inte resurser för dyra annonser etc.

Istället för att lämna det hela till försyner kan man arbeta för att man har personliga kontakter till biblioteksvänner i omgivningen. Överhuvudtaget är det vettigt att skapa kontakter till olika grupper och föreningar. Man kan börja med att bjuda in dem till träffar med personalen på biblioteket och till exempel bjuda på kaffe, tips på nya böcker och information om vad biblioteket kan erbjuda. De inbjudna får i sin tur berätta om vad de förväntar sig av biblioteket. Man kan också släppa tanken på lånestatistiken och bege sig ut på besök, till Marthaföreningar, seniorgrupper, företag osv. Det är viktigt att vi i personalen visar vem vi är för att kunderna i sin tur ska ta i bruk biblioteket som deras eget utrymme.

Människorna är den viktigaste resursen på biblioteket. Biblioteket är en plats som bejakar mångfalden, olika kulturer, språk och behov. Vi ska erbjuda en heterogen personal för ett heterogent samhälle, människor i olika åldrar, med olika färdigheter och olika kulturella referensramar. Biblioteket ska stöda medborgaraktivitet och ge plats för diskussioner och debatter. Personalen på biblioteket får gärna framstå som individer för kunderna, ge individuell handledning på biblioteket och genom bloggar och andra nätsidor visa vem de är och vad de kan.

Det kan handla om en process där man först övar sig i mindre sammanhang.

En grupp inom bibliotekspersonalen hittade på att träffas en gång i månaden för att utbyta boktips. Det var inte tal om att inbjuda kunder. Idén var således att det skulle ske i ett slutet utrymme, men snabbt ändrades det ändå till att gruppen satt mitt i biblioteket, vid ett bord bland skönlitteraturen. Inte långt därefter marknadsfördes träffarna för kunderna som bokprat. Tillfällena var informella och lockade till sig några kunder varje gång. Bokpratarna fortsatte och har fått mera självförtroende, blivit mera personliga och samtidigt koncisa och inte låtit sig störas av att det funnits tillfällen då de pratat för varandra och bara en eller två kunder.

Det är en grupp som, trots minskade resurser på alla håll, fortsätter att ordna bokprat för vuxna i olika former, en bokcirkel, bokutställningar där personalen med fotografi och namn rekommenderar läsning och att starta bokbloggar. Just nu funderar gruppen på hur man vid evenemang för vuxna kunde använda sig av metoder som till exempel barnbibliotekarierna utvecklat. Kombinationen matservice och bokprat har provats men varför inte kombinera bilder, musik och böcker? Dramatisera mera. Mer högljudda skratt och lek på bibliotekets avdelning för skönlitteratur.

We are all in the gutter, but some of us are looking at the stars

Oscar Wilde

Vesta-Linnéa sjunger lite fö
net finns inga br
ter tänka p
viskar i Sas
ättar om cyk
å när det blir
att hon snart ka
meter, förklara
prinsessan
intres

ar.
ta
karl
a i de
kunde
Visste hu
sor

Allt andades, frodades, levde. Men i mig,
ill ateljén, från ateljén hem till Brändö, fi
a midsommar i en stuga Aina och jag H

rt än här hänt sover lugnt
erländska kulturens vagg
e är den bara något varmt

Vesta-Linnéa i sitt täcke och naller
henne tätt, tätt intill sig.
och elärr avskaffad och två

KAPITEL 5

Böcker gör dig stark.

Andra seminariet Lyssna, jag har något att berätta!

Projekt Läsglädjes andra seminarium för biblioteksanställda från hela Svenskfinland, anordnades den 4 april 2009 i Åbo stadsbibliotek. Temat var olika typer av berättande.

Bibliotekarie Gunnar Högnäs presenterade Åbo stadsbibliotek och sitt ansvarsområde bibliotekets svenskspråkiga information.

Biblioteksfunktionären Agneta Möller-Salmela gav ett smakprov på sin högläsningkonst. Avsikten var att väcka intresse för högläsning i litteraturförmedlingen riktad till barn och informera om den workshop om högläsning som hon skulle hålla inom ramen för Projekt Läsglädje.

I seminariiprogrammet ingick en intresseväckande föreläsning om läkande berättande av Märta Uggla, kontaktperson i Finland för ALBA, Allians för Läkande Berättande i Norden.

Thomas Rosenberg, koordinator för de finlandssvenska tidskrifterna presenterade tidskriftsfloran i Svenskfinland.

Författaren och bibliotekarien Christer Hermansson från Strängnäs kommun i Sverige gav tillsammans med Finn Ljunggren sin underhållande show *Varför har inte fler bibliotekarier läderbyxor?*

MÄRTA UGGLA

Fil. mag. och kontaktperson i Finland för ALBA,
Allians för Läkande Berättande i Norden

Läkande berättande aktiverar lyssnarens helande krafter

”Genom berättelser konstruerar vi aktivt världen. Vi definierar oss själva, uppfattar oss som avskilda från andra. Vi får kontinuitet i tid och rum, ” säger psykologiprofessor Gudrun Olsson och lyfter därmed fram kärnan i det som kallas *läkande berättande*.

Livet består av en ström av händelser, möten och upplevelser och vårt sätt att få sammanhang och mening i allt detta är att berätta. Vi berättar för oss själva och andra om vilka vi är och vart vi är på väg. Vi kan se oss som hjältar, offer eller medspelare, mer eller mindre lyckade eller misslyckade. Och våra berättelser formar i sin tur vårt liv och hjälper oss att foga in nya upplevelser i den berättelse vi har på gång. Somliga berättelser får oss att krympa, andra gör att vi växer och får nya krafter. Och vi kan stimuleras till att berätta vår historia på nya och läkande sätt.

Det läkande berättandet spred sig på 1990-talet från USA och England till övriga Europa och nådde på 2000-talet Norden.

I USA arbetar till exempel sedan drygt tjugo år tillbaka Allison Cox, psykolog och socialarbetare, med läkande berättelser inom konfliktlösning, familjeterapi och ungdomsvård. Där, och också i England, verkar Nancy Mellon, konstterapeut, som arbetar med be-

rättande inom hälsovården. År 1996 grundade hon School of Therapeutic Storytelling och har specialiserat sig på hur läkande berättelser resonerar med kroppens olika organ. Samma år grundade Ashley Ramsden The School of Storytelling som utbildar berättare vid Emerson College i Sussex. Dessa och andra likasinnade grundade år 2001 Healing Story Alliance.

När den läkande berättarimpulsen nådde Norden plockades den upp av regissören Inger Lise Oehlich i Sverige. Hon samlade alla tillgängliga berättarkrafter år 2005 i ett stort internationellt symposium i Järna och grundade samtidigt ALBA, Alliansen för Läkande Berättande i Norden. Sedan dess har ALBA organiserat ytterligare tre stora berättarsymposier och startat en utbildning för blivande berättare både i Sverige och Danmark samt arrangerat kurser i Norge och Finland. Dessa berättare arbetar sedan på sjukhus, i fängelser, inom undervisningen och socialvården, inom fredsarbetet osv. Deras uppgift är att med sina historier aktivera lyssnarens läkande krafter, få honom att tackla sina problem på ett nytt sätt och kanske till och med bli friskare.

I läkande berättande jobbar man holistiskt med muntliga berättelser: klassiska sagor, egna livshistorier, spontant påhittade historier. Berättandet, som fokuseras på ett tema (förlåtelse, könsroller, föräldraskap...) sker parvis eller i grupp, helst så enkelt och naturligt som möjligt. Det är människomötet som är viktigt, att hjärtat styr, inte intellektet. Det är också viktigt att inte analysera berättelserna efteråt, hellre då bearbeta dem konstnärligt (associera, måla, dramatisera, leka...). På det sättet respekteras individens rätt att tolka berättelsen utifrån egna behov och plocka till sig det han vill och kan ta emot.

De klassiska sagorna är utmärkta igångsättare: i arketyppiska mönster beskriver de människans livsväg, de väcker starka inre bilder hos lyssnaren och deras till synes ologiska fantasivärld väcker lyssnarens kreativitet och hjälper honom att komma ur invanda tankemönster och finna nya vägar.

De egna berättelserna kan som redan nämnts utformas på olika sätt och man kan få hjälp att se sin egen historia i ett positivare ljus.

Det läkande berättandet fyller ett djupt behov hos oss människor, behovet av att bli sedd och hörd, att höra till en gemenskap. Det hjälper oss att se sammanhang, att förstå oss själva och andra och rätt utövat väcker det självförtroende och hopp och ger positiva handlingsmönster. I berättelserna kan vi spegla oss och känna igen oss, få impulser till viktiga samtal och helt enkelt få en motkraft till stress och prestation. Att berätta och få höra berättelser är dessutom roligt, kravlöst och underhållande. I en tid som domineras av snabba resultat, högteknologi och datorumgänge står det läkande berättandet för en återgång till mjukare värden, till närhet och hjärtkontakt. Det representerar långsamhetens kultur.

Samma artikel, i finsk översättning, publicerades i den antroposofiska tidskriften Takoja år 2009

Lästips

- ¶ www.nordiskalpa.org
- ¶ Bruun, Grethe, *Storytelling i terapi og supervision*, 2009
- ¶ Cox, Allison and Albert, David,
The Healing Heart – Families, 2003
- ¶ Cox, Allison and Albert, David,
The Healing Heart – Communities, 2003
- ¶ Mehl-Madrona, Lewis, *Narrative Medicine*, 2007
- ¶ Mellon, Nancy, *Storytelling and the Art of Imagination*, 1992
- ¶ Mellon, Nancy, *Body Eloquence*, 2008
- ¶ Olsson, Gudrun, *Berättelsen som utgångspunkt*
– *Psykoterapi i praktik och forskning*, 2008

Tidskriften som kulturens stigfinnare

Man behöver inte läsa mycket av vår moderna historia för att inse vilken central roll tidskrifterna alltid har spelat som fora för nya idéer. Vad vore till exempel den banbrytande finlandssvenska modernismen på 1920-talet utan tidskrifter som *Ultra* och *Quosego*?

Dessa tidskrifter är samtidigt exempel på sådana som trots sin korta existens har uppnått närmast kultstatus, och blivit stilbildande för en hel generation. Så fungerar tidskriften när den är som bäst, en i ordets bästa mening *skrift i tiden*, grundad och driven av en liten grupp avantgardister som med sitt projekt får utlopp för sina visioner och sin energi.

Det började redan kring förra sekelskiftet med tidskrifter som *Euterpe* och *Ateneum*. Den förra litterär, den senare inriktad på bildkonst. Och något decennium senare modernisternas organ, de tidskrifter jag inledde med, *Ultra* och *Quosego*. Här flockades de alla: Edith Södergran, Elmer Diktonius, Hagar Olsson, Gunnar Björling med flera.

Därefter var det dags för en ny generation att revoltera. Denna gång mot modernismen som nu stod för det konservativa och redan stelnade. Vi talar alltså om 1960-talets radikalism, tidskrifter som

Arena, Progress och FBT. En revolt som i första hand var litterär, men det skulle inte dröja länge innan kritiken, och tidskrifterna, vidgade sitt fokus och blev öppet samhällspolitiska. En sådan var *ORD*, som under nästan tio år på 70-talet utgavs av en skara teknologer vid Tekniska högskolan.

En uppföljare av detta är *Folkjournalen*, som utgavs av radikala studerande vid Åbo Akademi under flera år på 1980-talet. *Folkjournalen* fungerade som motvikt till de litterära tidskrifter som under 70-, 80- och början av 90-talet utgavs i Helsingfors, med en framtoning som var mer eller mindre uttalat anti-politisk, såsom *Fågel Fenix* och senare *OTID*. Och något senare de mer ambitiösa litterära magasinerna *BLÅ* och *KLO*. För att inte tala om den lilla och uppkäftiga *ai-ai*, en egensinnig produkt av fyra unga och självmedvetna Helsingforskillar (av vilka två tragiskt nog gick bort redan på 90-talet, på tok för tidigt).

Med undantag av *Folkjournalen* har samtliga här nämnda tidskrifter varit Helsingforsfenomen, därmed återspeglade den huvudstadsdominans som ofta präglar parnassen. Men visst finns det exempel på tidskrifter som uppstått och utkommit också utanför huvudstaden och dess litterära drivhus. En sådan är österbottniska *Horisont*, med ett ben stadigt på var sin sida om Kvarken. Något som *Horisont* alltid varit, och fortfarande är, ganska ensam om. I dag illustrerat av att chefredaktören är rikssvensk, och bosatt i Sverige.

Horisont är också i ett annat avseende annorlunda - tidskriften har funnits redan länge och blivit något av en institution. Sådana finns det ju flera av bland våra kulturtidskrifter. Den äldsta, inte bara hos oss utan i hela Norden, är *Finsk Tidskrift*, grundad redan år 1876 (därav det i dag något anakronistiska namnet), en annan *Nya Argus*, som häromåret fyllde 100 år. Inga dagsländor precis, till skillnad från så många andra. Båda två har dessutom på ett glädjande sätt bevarat sin profil, också till det yttre. Skillnaden mellan dem är numera närmast regional, genom att den ena (*FT*) har sin förankring i akademiska kretsar i Åbo, den andra (*NA*) i motsvarande i Helsingfors. Men

visst finns det också en viss ideologisk skillnad: där FT överlag haft en sobert konservativ framtoning har NA alltid varit klart social- eller vänsterliberal. Storhetstiden upplevdes kring åren före, under och efter våra senaste krig, då *Nya Argus* hade en viss betydelse också på det rikspolitiska planet, som språkrör för fredsoptionen, mot den då högljudda högerextremismen och äktfinskheten.

Därmed har vi i viss mån kommit ifrån det som var utgångspunkten för denna betraktelse, att kulturtidskrifterna är uttryck för små och hängivna gruppers visioner och kollektiva framtidstro. *Finsk Tidsskrift* och *Nya Argus* uttrycker bägge, liksom *Horisont* och *Astra Nova* (för att nämna ytterligare en tidskrift), en annan av kulturtidskrifternas centrala funktioner, att utgöra etablerade och respekterade fora för reflexion i det längre formatet, bortom den andfåddhet som präglar dagstidningen – för att inte tala om dagens ännu snabbare medier.

Tidskrifter är inte bara skrifter i tiden utan också skrifter som *fordrar* tid. Och eftertanke. Ett format som gjort för essäer, den stilart där man "rastar sitt förnuft", för att citera essäkonstens fader, de Montaigne. Eller omvänt: essän som genre förutsätter och lever uttryckligen i tidskrifter. Inte minst i dagens hårt formaterade tidningsvärld, där antalet tecken i en krönika eller kolumn av detta slag är max 3 000, vilket är avsevärt mindre än i denna text med 4 825 tecken. Och inte ens det är mycket om man verkligen vill få en möjlighet att fritt rasta sitt förnuft.

Om litteratur, läsning och en del annat

Det här är en text om min relation till litteratur och läsning. "Litteratur är kul!" döpte jag min uppsats till som jag skrev på Bibliotekshögskolan i Borås 1989. Ja, alltså anser jag att litteratur kan vara oerhört kul, och med det menar jag rolig och levande; något som ger mig energi och lust, kanske till och med styrka att orka fortsätta existera ännu ett tag till. Det är egentligen allt.

När jag var 10 år läste jag oerhört mycket ungdomslitteratur av Enid Blyton och Wahlströms ungdomsböcker. Framför allt var jag förtjust och fascinerad av Alfred Hitchcock och *Tre deckare*, även om det inte var regissören själv som verkligen skrev dem.

När jag var 11 år så hade jag läst alla de intressanta böcker som fanns i familjens bibliotek. Det var inte många. Farsan hade kanske hundra böcker sammanlagt. De som jag tyckte var intressantast var exotiska reseskildringar som framgångsrika svenska resister hade skrivit. Inte minst bilderna på de märkliga människorna på andra sidan jordklotet gjorde mig förvånad.

När jag var 12 gällde bara musiken. Jag hade tjatat till mig ett trumset, och tillsammans med några kompisar började jag spela rock.

Det var underbara tider. I mellanstadiet hade vi ett band som hette "Made in Hongkong" med egen fanclub.

På högstadiet skiftade bandkonstellationerna och jag började skriva samhällskritiska usla texter som rimmade illa och framfördes av sångaren Joakim Larsson (numera mest känd under namnet Joey Tempest i gruppen "Europe").

I gymnasiet fortsatte jag med musiken. Jag bytte trummorna till en bas och skrev nya rätt ointressanta texter som jag knappt minns vad de handlade om.

När jag var 18 gick jag på en resande folkhögskola. Vi liftade runt i Mexiko, Kuba och USA. Det var en minst sagt vanskelig resa där jag under några månader träffade många fascinerande människor som kom att påverka mig påtagligt emotionellt.

När jag kom tillbaka till Sverige började jag av någon outgrundlig anledning, eller var det en följd av resan möjligen, att skriva dikter. Jag föredrog dock att kalla dem för poem. 1983 lät jag trycka upp ett häfte på eget förlag: *Mirakel*. En recensent skrev något om att ungdom är något som går över med åren. Och det var väl det bästa som fanns att säga om diktsamlingen. Jag har aldrig betraktat *Mirakel* som min första riktiga bok men det var ändå ett tafatt försök att gestalta de känslor jag erfor.

Vid 19 års ålder flyttade jag till Göteborg för att studera samhällsvetenskapliga ämnen vid universitet. Men den mesta tiden tillbringade jag på Galleri Hybris, ett ställe för författare och poeter in spe, de flesta var glada men obegåvade amatörer. Där uppträdde jag på scenen med mina mirakeldikter och jag var fruktansvärt nervös och svettades enormt. Det var en lärorik mardrömsupplevelse. Så småningom blev jag mindre nervös och svettig på scenen.

På Galleri Hybris träffade jag den isländske vulkanen Hrolfur B. Agustsson. Han var en stark scenpoet som läste sina centrallyriska dikter med en teatralisk imponerande förmåga. Han kom sedan att introducera mig till den litterära modernismen. Istället för att sköta

mina studier så läste och skrev jag litteratur. Det jag läste var definitivt bättre än det jag skrev.

Min slutsats, drygt två decennier senare, är fortfarande att litteratur är eller kan vara kul. Att litteratur som ger energi och livslust är det jag som eftersträvar både som författare och läsare. Och även när jag som bibliotekarie förmedlar litteratur till allmänheten.

I min debutbok *Inklination* som publicerades 1990 finns det en text som jag fortfarande blir på gott humör av, och den har jag framfört vid åtskilliga tillfällen offentligt, och den brukar bemötas med skratt av publiken. Jag vet fortfarande inte varför.

Svensken och australiensaren

I en säng på ett hotell ligger svensken och sover. Exakt 23.43 öppnas dörren till hotellrummet av australiensaren. Australiensaren ursäktar sig så mycket för att han kliver på mitt i natten och dessutom väcker svensken. Svensken säger att det inte gör någonting. Australiensaren, som bär glasögon och halsduk, borstar tänderna och lägger sig. Svensken och australiensaren sover.

Morgonen därpå undrar australiensaren om tyska är första språk i Sverige. Svensken svarar med att fråga hur det egentligen kommer sig att Australien har bussar när det redan finns så många kängurur.

Australiensaren lämnar rummet.

I mitt nuvarande arbete som kulturchef i Strängnäs kommun har jag varit med om att introducera så kallade *bokluncher* där samtliga bibliotekarier nu har presenterat litteratur för allmänheten vid flera tillfällen. Det har till exempel varit barn- och ungdomslitteratur, tema Gunnar Ekelöf, Kulturrådets litteraturstödda böcker som distribueras till samtliga svenska folkbibliotek, spänningslitteratur, lokala författarskap och klassiker.

Bokluncherna har blivit ett uppskattat inslag. Både av besökarna

som får lära sig någonting nytt om litteratur och bibliotekarierna som verkligen har ansträngt sig för att välja ut och presentera litteratur på ett pedagogiskt och förhoppningsvis lustfullt sätt.

Det är också en givande fortbildning för bibliotekarierna att tala om litteratur offentligt. För många har det varit svårt att stå inför en vuxenpublik. Att tala om böcker för barn och unga är de flesta vana vid. Men jag menar att det är en självklarhet när man arbetar i ett bibliotek; att kunna berätta och förmedla litteratur på alla möjliga sätt. I bibliotekssammanhang är ju som bekant alla medel tillåtna.

Samtidigt är jag övertygad om att bibliotekarier som arbetar läsfrämjande måste göra det med lust och frivillighet. Det subjektiva är alltid avgörande. Jag vet själv hur svårt det är att framföra texter som jag själv inte uppskattar, det blir bara dåligt.

En text som jag ofta framfört med samma glädje i offentliga sammanhang är Daniil Charms *Ett möte* ur samlingen *Konsten är ett skåp* (AWE/GEBERS 1983):

En gång hände det sig att en man begav sig iväg till arbetet, och på vägen mötte han en annan man som hade varit och köpt en polsk limpa och nu var på väg hem till sig.

Det är egentligen allt.

Det är en text som fortfarande förvånar och överraskar mig. Jag blir glad av den. Och jag tycker verkligen om att bli glad av litteratur.

Men jag gillar också att förmedla texter till allmänheten som innehåller formuleringar som griper tag i mig och som lyckas gestalta det som vi är överens om att kalla för livet.

Ett exempel på en författare vars texter åtminstone har förändrat mitt liv och gett mig oanade insikter och nya perspektiv på *levandet* är Augusto Monterroso. I *Samlade verk och andra historier* (Symposion 1995) finns denna text:

Att börja från o

o.

Det är en fullständigt komplett prosatext.

Avslutningsvis vill jag återigen upprepa det jag tidigare påstod: fortfarande anser jag att litteratur kan vara oerhört kul, och med det menar jag rolig och levande; något som ger mig energi och lust, kanske till och med styrka att orka fortsätta existera ännu ett tag till.

I mitt arbete med min nya roman "Kulturchefen", som utkommer hösten 2010, har jag försökt att skapa glädje och lust i skrivandet, det är själva förutsättningen för att jag ska kunna skriva överhuvudtaget. På samma sätt är jag övertygad om att det också gäller arbetet med att förmedla litteratur.

Litteratur är kul men också oerhört ansträngande. Bibliotekarierna har en enormt viktig uppgift att förmedla och lyfta fram författare och författarskap som inte syns och hörs på marknaden. Där kan bibliotekarierna visa sin makt och sina intellektuella muskler.

Det är egentligen allt. Och det är absolut mer än tillräckligt.

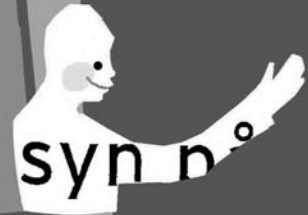
...fisker...
...ing hade tra...
...nyttorhad fåg...
...lag Hennings senaste anskaffning, ett råsig och smäcker m...
...n hette Johanna II och, påstod Henning, gömde en motor s...

...na. Wendla ser het och snu
Vesta-Linnéa går tillbaka till sitt

Vesta-Linnéa

Vesta-Linnéa sjunger lite för sig

Vad gör du: tråger tråger...
Jag stunderar. Jag utvecklas. Jag funderar på hur verkli...
Barn måste få göra det. I lugn och ro. Ståvill de vni...

KAPITEL 6

Det enda viktiga i en bok är den betydelse den har för dig
W.S. Maugham

Tredje seminariet Kanonlitteratur på Hanaholmen

Projektets målsättning att ordna ett seminarium i vart och ett av de tre landskapen i Svenskfinland uppfylldes i och med det tredje seminariet i Esbo, på Hanaholmens kulturcentrum. Det gav också Läsglädje förmånen att få samarbeta med Kulturcentret, som bistod med marknadsföring och ställde utrymmen till förfogande. På Hanaholmen-seminariet var Norden starkt representerad, föreläsarna kom från Danmark, Sverige och Finland. En internationell utblick gavs i en föreläsning om läsfrämjande för invandrarkvinnor i Finland.

Till Hanaholmen inbjöds litteraturföreningarnas medlemmar och allmänheten välkomnades till eftermiddagens föreläsningar.

Seminariet innehöll föreläsningar om läsfrämjande verksamhet för både barn och vuxna. Förmiddagen handlade om barnverksamhet. Författaren och bibliotekarien Annika Sandelin berättade om babypoesi och psykologen Petra Zilliacus om litteraturterapi i familjerådgivningsarbetet. Litteraturforskare Mia Österlund belyste genusaspekten i barnböcker. Bibliotekarie Monica Borg-Sunabacka berättade bland annat om pärmillustrationens betydelse då barn väljer läsning och om sitt läsfrämjande arbete i stadsbiblioteket i Jakobstad. Bibliotekarie Siv Kasslin delgav inspirerande sina erfarenheter

som mångårig bokcirkelledare i Jakobstads svenska arbetarinstitut.

Luetaan yhdessä – Vi läser tillsammans! heter Unifems och Zontas gemensamma prisbelönta projekt för läsning för invandrarkvinnor. Pirkko Saavalainen berättade insiktsfullt om detta arbete.

Karin Gulbæk-Ahvo belyste diskussionen om kulturkanon i Danmark.

Författaren Göran Hägg avslutade seminariet med en livfull och lärd föreläsning utgående från sin bok *1001 böcker du måste läsa innan du dör*, där han sammanställt sin egen svenska litteraturkanon. Hägg menar att en kanon behövs! Läs mer om föreläsningen i Ylva Larsedotters intervju med Göran Hägg.

Poesi för de minsta

Våren 2009 startade jag en Babypoiesgrupp på Richardsgatans bibliotek. Då hade jag inte någon annan erfarenhet än att jag själv två år tidigare tillsammans med min son deltog i Finlands första svenskspråkiga babypoiesgrupp. Den hölls på samma plats med Malin Fagerström och Nina Gran som ledare. Trots att jag försökte marknadsföra gruppen fick jag bara ihop tre bebisar och tre mammor.

När jag på hösten startade en ny grupp kom det till min överraskning tolv anmälningar och jag var till en början orolig över hur alla skulle rymmas in i sagotältet där babypoiesistunderna hålls. Mina farhågor var obefogade för trots det stora antalet deltagare har det som mest på en gång varit nio mammor och nio bebisar. Små barn är ofta sjuka och därför rekommenderar jag att alla som startar babypoiesgrupper försöker få med så många deltagare som möjligt.

Min nuvarande grupp består av tolv mammor och tolv barn. Barnen var mellan tre och tio månader när vi började, men tiden går snabbt och nu har redan ett par hunnit fira sin första födelsedag. Det jobbigaste med att ordna babypoieskurser är faktiskt att bebisarna växer alldeles för fort. Just när man har fått ihop en rolig grupp

och alla har lärt känna varandra, börjar barnen bli för stora och man måste hitta nya deltagare.

I samarbete med projektet Taikalamppu (Aladdins lampa) har man på Richardsgatans bibliotek ordnat finskspråkiga "Runojamit" för barn som har vuxit förbi babypoesiåldern. De har varit mycket populära och nu planeras liknande verksamhet på svenska.

Att det har varit mammor och inga pappor i mina babygrupper, beror väl helt enkelt på att babypoetin har hållits på förmiddagen och att det fortfarande oftast är mammor som är hemma med bebisarna de första månaderna.

Vi träffas varannan fredag klockan halv elva. Det är inte lätt att hitta något perfekt klockslag för när babypoestunder skall hållas och hur man än gör brukar tiden kollidera med någons dagssömn. Bäst skulle det kanske vara om babypoetin kunde hållas varje vecka, för det händer ibland att mammorna blandar ihop veckorna och glömmer att komma, eller kommer en vecka för tidigt.

Sagotältet i Richardsgatans bibliotek är en idealisk plats för att hålla babypoesi. Det är lagom stort och när alla skynken är nerdragna finns det ingenting i omgivningen som distraherar och det uppstår nästan av sig själv en intim och rofylld stämning. Golvet är täckt av mjuka madrasser och det finns dynor för mammorna att sitta på.

Jag inleder alltid babypoestunderna på samma sätt - med en kort sång som jag har knyckt av Malin Fagerström. Min sångröst är ganska tröstlös men bebisarna brukar ändå hållas lugna och är tydligt intresserade av klockan som jag pinglar i medan jag sjunger. Därefter läser vi dikten *I sagans skog* av Lennart Hellsing samtidigt som vi drar böljande silkesdukar över bebisarna. De minsta bebisarna brukar njuta mest av silkesdukarna. De som är lite större kan bli irriterade och tycker mera om när dukarna används i tittut-lekar.

Programmet efter inledningen brukar variera. Ofta använder jag åtminstone delvis samma material ett par gånger, så att bebisarna hinner bli bekanta med det. Dessutom läser vi nästan alla ramsor

Annika Sandelin

SUNNIVA EKBOM

och dikter två gånger. Jag brukar välja dikterna så att de bildar en sorts dramatisk båge. Först läser vi ganska lugna ramsor och dikter (till exempel tå- och fingerramsor eller klappramsor) och sedan stegas tempot gradvis tills vi stiger upp och står och gör några mera fartfyllda ramsor. Till sist sätter vi oss ner igen och läser som avslutning en eller två lugnare dikter. Då använder vi oss också ibland av silkesdukarna och ibland blåser jag såpbubblor. Vid det laget brukar bebisarna vara ganska trötta.

Själva poesistunden är inte längre än en halvtimme och ofta har vi små pratpauser mellan dikterna. Mammorna får gärna amma emellanåt och de bebisar som inte har lust att delta i ramsorna utan hellre kryper omkring får naturligtvis göra det. När man startar en ny baby-

poesigrupp tror jag det är viktigt att man poängterar att bebisarna inte ska tvingas till att göra något som de inte vill. Det är meningslöst att försöka göra en ridramsa med en bebis som hellre vill undersöka en tältstolpe eller dricka mjölk. Tyvärr är det många nyblivna mammor som kan bli stressade om deras barn inte gör som det är tänkt. Jag kan tyvärr inte heller påstå att jag som ledare alltid är helt lugn. Om flera bebisar verkar missnöjda händer det lätt att jag börjar öka tempot och hoppa över en del ramsor, fast det kanske skulle vara fiffigare att istället hålla en liten paus.

När den sista dikten har lästs brukar alla stanna kvar en stund och prata, byta blöjor och amma.

Jag är avundsjuk på det stora utbudet av finskspråkig poesi för barn. Visst, vi har ju Lennart Hellsing men hur suverän han än är vill man ju läsa lite annat också. Och det är inte lätt att hitta ramsor för riktigt små barn på svenska. Det finns några bra antologier men få författare som har skrivit mera än ett fåtal dikter som passar i baby-poesisammanhang.

Jag har emellanåt använt dikter som i första hand har skrivits för vuxna. Bland annat Elmer Diktonius, Gunnar Björling och Gustaf Fröding har skrivit många rytmiskt intressanta dikter.

Tyvärr har flera dikter som rytmiskt skulle passa alldeles ypperligt, ett innehåll som inte alls lämpar sig för små barn.

Vi läser ofta gamla traditionella ramsor som många mammor känner till från tidigare men kanske har glömt. Jag har också skrivit några egna ramsor och skulle gärna skriva flera när jag får tid för det.

När jag tillsammans med min son var med i en babyoesigrupp, njöt jag mest av allt av att helt och hållet få ägna mig åt honom. Ingen smutsvätt fanns i närheten, ingen telefon ringde och ingen svart-sjuk storasyster pockade på min uppmärksamhet. Läsandet av dikter och ramsor kräver att man är helt närvarande och har en intensiv kontakt med sitt barn. Nu när jag själv leder en babyoesigrupp kan jag ofta iaktta hur mammornas och barnens blickar möts och hur

de njuter av varandras närhet. Det är just den intensiva kontakten mellan barnet och mamman (det kunde naturligtvis lika gärna vara pappan) som gör att det vi håller på med känns meningsfullt.

Föstås finns det också mycket annat positivt med babyposi. Att läsa ramsor är bra för barnets språkutveckling och man märker tydligt att också riktigt små bebisar njuter av rytm och rim.

Ofta syns njutningen i hela kroppen och emellanåt fylls tältet av glada skratt och kluckanden.

Liksom i alla föräldra-barn grupper är det också i babyposigrupper viktigt att föräldrarna får tid att prata och umgås med varandra. Föräldrar som söker sig till en babyposigrupp verkar ofta ha liknande intressen och det diskuteras mycket intressantare ämnen än bara blöjmärken och babymat.

Har du sett att på din näsa

har en snigel börjat läsa

om ett mycket litet får

som betar klöver i ditt hår.

Har du sett att på din mage

har en mager ko sin hage.

När den råmar kan den störa

trötta ankan i ditt öra

Har du sett att på din haka

äter råttan Bettan kaka

och där nere på ditt knä

sörplar larven Larsson te.

Har du sett att på din rumpa

stickar älgen på en strumpa

och på kinden kör en buss

som blir blöt av mammas puss

Annika Sandelin

Lästips

- ¶ *Bebis + bok = glädje*, Annette Kohkoinen, En bok för alla, 2007
- ¶ Nina Grans artikel om babyposi, Läscentrums hemsidor, www.lukukeskus.fi
- ¶ Om du googlar på pytteposi hittar du babyposiverksamhet i Sverige
- ¶ *Rim och ramsor för små barn*
- ¶ *Bebisens roliga rim och ramsor + dvd*, 2008
- ¶ *Bebisens roliga visor och verser + cd*, 2009
- ¶ *Barnens ramsbok*, 1994
- ¶ *Bom bom: småbarnens bok*, 2005
- ¶ *Bubbel och skratt: rim och ramsor för de riktigt små*, 1992
- ¶ Dietrichon, Rose-Marie, *Små små fötter: nya ramsor och lekar*, 2001
- ¶ Dinkeli Dunkeli Doja: *Barnens älsklingar*, 2003
- ¶ Flink, Marianne, *Drippe, drippe, dropp: rim, fingerlekar och rörelselekar*, 1999
- ¶ Marttinen, Tittamari: *Iloinen lorutoukka / Jollerlarven* (övers. Marita Lindqvist), 2008
- ¶ Här kommer en liten mus: *Rim och fingerramsor i urval*, 1996
- ¶ Min lilla skattkammare: *Sånger och verser om djur*, 2009
- ¶ Min lilla skattkammare: *Vagguvisor och ramsor + cd*, 2008
- ¶ Parland, Stella, *Katastrofer och strofer om slummer och stöj*, 2003
- ¶ Stark, Ulf, Kanel och Kanin: *Dikter om kroppen*, 2006
- ¶ Stark, Ulf; *Kanel och Kanin letar efter sommaren*, 2008
- ¶ www.ingelaslekstuga.se
- ¶ www.sagokistan.se

MIA ÖSTERLUND

Fil.dr, forskare i barnlitteratur, Finlands Akademi-projektet Att göra kön
i barnkulturer vid Åbo Akademi [Projektkod 122561]

Genusläckage eller hur flickor och pojkar gör kön i bilderboken

I Minna Lindebergs och Linda Bondestams bilderbok *Lo Fridlyst* (2009) möts läsaren på det etablerande uppslaget av ett vimmel av gestalter. Scenen är ett dagis. Men vem kan tänkas vara huvudperson? Det avslöjar dels en granskning av hur blickriktningarna används – vem som tittar på vem? – och dels anger texten vart läsaren skall titta: På Lo Larsson, pojke i djurgestalt som lömskt tassar in från vänster sida, iförd föga pojkaktig chockrosa helkroppsoverall. "Lo smyger omkring. Alla barnen vet. Snart ska han störta fram och sluka nån av dem. Det gör han alltid. Visa inte att du är rädd. Gå inte för nära. Om han kommer. Spring så fort du kan! Annars äter Lo Larsson upp dej." Bilden i Lindebergs och Bondestams bilderbok är på många sätt talande för vår tid. I en samtid som ägnar sig åt fördjupad problematisering av genus söker även bilderboken nya sätt för att beskriva flickor och pojkar. I det här fallet används strategin mångfald, ett gytter av gestalter som alla är individuella hjälper till att bryta ner traditionellt avgränsade könsroller. Se bara på Annika Sandelins och Linda Bondestams *Businnan* (2009) där barnkam-marens gosdjur på ett motsvarande sätt skapar ett mångsidigt uttryck för hur man kan göra kön. I bilderboken försöker man ibland

Lo Fridlyst av Minna Lindeberg och Linda Bondestam

SÖDERSTRÖMS

smita undan genus genom att istället skildra djur eller leksaker. Det kallas antropomorfism eller ställföreträdande djurkaraktärer. Men man bevarar ofta någon skillnadsskapande aspekt, ofta storleksförhållanden som i Stina Wirséns *Vem bestämmer?* (2006) där de ulliga nallarna kallas den lilla och den stora eller som i Olof och Lena Landströms *Bu och Bä-böcker* där fåren har blå byxa respektive röd klänning. Vid en närmare blick på bilderboken kan man konstatera att trots att en del flickor och pojkar gör kön på ett så neutralt sätt att det är föga överraskande, finns det också bilderböcker där kön problematiseras. Risker att falla tillbaka på omvända stereotyper där starka skråniga flickor eller mjuka pojkar blir en förenklad bild är ständigt närvarande.

Bilderboken är en konstform som har sina rötter i upplysningstidens bildningssträvanden och har i allmänhet betraktats som ett medel att socialisera små barn. Som konstform bygger bilderboken på ett intrikat samspel mellan två nivåer, texten och bilden, och i bästa fall uppstår en unik dynamik mellan dessa. Kategorin har även

utvecklats till en allåderslitteratur och präglas av ett samtidigt tilltal, där både barnläsaren och den vuxna medläsaren stimuleras. Hur genus gestaltas i bilderboken är ganska lite undersökt. Bilderboksforskningen är ett ungt forskningsområde, bilderboksforskning ur könsperspektiv är ännu nyare. De få studier som finns har koncentrerat sig på att visa att kön görs enligt traditionella stereotyper och att könsceMENTERING förekommer. Tidiga diskussioner om kön i bilderboken utgick från att kartlägga könsroller, exempelvis att visa hur könsbundna yrkesroller var, och fokuserade på i vilken mån böckerna var jämställda. Så här kan det låta då: "Flickornas aktivitetsradie är snäv och inskränkt, pojkarnas är bred och expansiv. Av tjugosex föreslagna yrken tilldelas flickorna sex. På lekplatsen dansar de, hoppar rep och hage och låter sig jagas (!) i tafattlek. Medan pojkarna klättrar och hänger upp och ner gungar flickebarnet städat på sin stjärn." (Hammar, Ulla "Djurboken som samhällsbild. Exemplet Scarry" 1977, 125.) Att bilderbokens utveckling sedan 1800-talet går hand i hand med kvinnorörelsens utveckling har konstaterats: "Den svenska bilderboken och den svenska kvinnorörelsen – i Fredrika Bremer-förbundets skepnad – träder fram under samma decennium, 1880-talet. Att spåra upp ett kvinnoperspektiv i bilderböckerna innebär i regel att följa kvinnoSakens utveckling mot allt tydligare profilerings". (Toijer-Nilsson, Ying *Berättelser för fria barn. Könsroller i barnboken*, 1985, 99). Lena Kåreland har undersökt hur bilderbokens gestaltningar av kön uppfattas av dagisbarn, men med betoning på att berättelserna uppfyller stereotyper. Vad som är mer utmanande och intressant att uppmärksamma är förhandlingssituationer – eller om man vill kalla dem genusläckage – inom bilderbokens pärmar. En sådan läsning kan öppna nya perspektiv i texter eftersom det heterosexuella tolkningsföretaget rubbas. Ofta har man kunnat hitta dessa läckage som stråk i texter, men i samtida bilderböcker kan läckaget rentav vara textens huvudpoäng.

I dagsläget profilerar sig ideologiska barnboks-förlag som föreslår

kram-märkning av barnböcker för att gynna mångfald, demokrati och jämställdhet. I Sverige finns förlag som Vilda, Olika, Sagolikt, Vombat m.fl. Trenden påminner om 1970-talets ideologiska utgivning av barnböcker, till exempel förlaget Verdandis utgivning som diskuterar könsroller, barns vardag och makt. Bilderbokens gestaltning av genus inramas nästan alltid av en beskrivning av familjerelationer. Inbakat i familjekonstellationerna finns också genus. Under 1970-talet problematiserades könsrollerna i form av omvända könsroller, som när mamman i Sonja Åkessons och Monika Shultzs bilderbok *Mamman och pappan som gjorde arbetsbyte* (1970) helt enkelt byter roller. Att pappan i sin roll som hemmapappa dessutom är klädd i blommigt förkläde mönstrat med kvinnotecken antyder ett parodiskt ifrågasättande av mansrollen som var aktuellt under årtiondet. Inte minst Gunilla Bergströms klassiska Alfons-böcker problematiserar den ensamförsörjande pappans manlighet. Alfons pappa har dessutom en tankeväckande vurm för utpräglat blommiga tyger, förkläden och gardiner.

Under en lång tid dominerade pojkar som huvudpersoner, något som kritikerna under 1990-talet opponerade sig mot. Detta ledde till en ström av starka flickor i bilderboken. Risker med de starka flickorna har å sin sida blivit att de ibland skildrats för endimensionellt och riskerat bli en ny skräning stereotyp istället för att ta till vara flickskapets mångfald. Tänk bara på Martin Widmarks Racer-Rakel som är ett populärlitterärt exempel medan den egensinniga kattflickan Snurran i Eva Bergströms och Annika Samuelssons bilderböcker lyckas bättre, men ändå väckt debatt genom sitt ovanliga beteende. "Egentligen tycker jag inte om de starka flickorna. De irriterar mig, de är lika fåniga som forna tiders mjäkiga prinsessor som trippade runt i tyll och förfärat ropade o! och svimmade när draken kom. Inte så att jag vill rensa bort någondera sorten, men nog är skillnaden marginell mellan det typiska våpet och den typiska amazonen. Båda är en konstruktion, i bästa fall en arketyp, i värsta fall

Businnan av Annika Sandelin och Linda Bondestam

SÖDERSTRÖMS

en rollmässig tvångströja [...]” (Olsson, Lotta ”Starka flickor – Varför då?” *Opsis Kalopsis* 2005/3, 7.)

Ett exempel på när det blir skränigt är Hannele Mikaela Taivassalos och Lena Frölander-Ulfs *Sagan om Prinsessan Bulleribång* (2006) medan deras *Mörkerboken* (2009) inte väjer för genusdynamik.

Utgångspunkten för att upptäcka kön i bilderboken är att beakta att flickor och pojkar framställs som två klart åtskilda kategorier. De som definieras som flickor gör kvinnlighet medan de som definieras som pojkar gör manlighet. Kön är något som görs, en rad handlingar. Men inte alla upprätthåller kön på rätt sätt, normenligt, utan över-skridningar och korrigeringar äger ständigt rum. Det är enligt min mening då kön görs skevt, då det att vara flicka eller det att vara pojke grumljas, som det blir verkligt intressant att granska genus i bilderboken.

Länge rådde en syn på barnböcker, och inte minst på bilderböcker,

att eftersom de skildrar små barn så är barnen per automatik också könsneutrala. "Orsaken till att bilderbokens protagonist ofta förefaller relativt genus-neutral är uppenbarligen att bilderboken riktar sig – åtminstone formellt – till en grupp läsare för vilka genus-skilnaderna än så länge är oväsentliga" (Maria Nikolajeva *Bilderbokens byggklossar* 2000,166) Det skulle i princip innebära att pojkar och flickor är sinsemellan utbytbara och betar sig lika i bilderböcker. Efterhand har detta synsätt nyanserats. Istället har man fått upp ögonen för bilderböcker där pojkar och flickor gör kön på egensinniga sätt, där genusläckage pågår. Ett exempel på genusläckage är Pija Lindenbaums *Kenta och barbisarna* (2007) där fotbollsskilen Kenta upplever sig begränsad i sin pojkrull och försöker närma sig flickornas Barbie-lek. Här framställs varken flickor eller pojkar entydigt. Frågor man i detta sammanhang kan ställa är: Vilka könsbestämda attribut används? Förekommer genusläckage eller andra former av överskridanden i text och bild? Svaret kan vara att användningen av könsbetingad lek, av inomhus kontra utomhus, av färgsättning, av textens formuleringar som anspelar på genus. I Per Gustavsson och Helena Willis *Kaninkostymen* (2008) visar det sig vara en fullträff för pojktoprotagonisten att gå till skolan iklädd rosa kaninkostym, då hans föräldrar glömt att tvätta hans kläder upptagna som de varit av den nya bebisen i huset. Att våga vara annorlunda gör att pojken antligen blir sedd. Bilderboken problematiserar på många sätt dagens föräldraskap och ger den vuxna medläsaren en tankeställare.

I min doktorsavhandling *Förklädda flickor. Könsöverskridning i 1980-talets svenska ungdomsroman* (2005) skapade jag modeller för hur pojkar och flickor gör kön, så kallade könsmatriser. Då utgick jag från ungdomsromaner. Jag valde att särskilt granska ett decennium då ungdomsromanen var stadd i förändring; dels tematiskt genom tabuöverskridningar, dels berättartekniskt genom komplexa berättarstrategier. Därför valde jag att undersöka flickor som gav sig ut för att vara pojkar. De här karaktärerna aktualiserade frågeställningar

Sagan om Prinsessan Bulleribång
av Hannele Mikaela Taivassalo
och Lena Frölander-Ulf

SÖDERSTRÖMS

om kön. Jag fann ett flickspecifikt mönster som bestod av stereotyper som används som byggklossar i karaktärsbeskrivningen i flickskildringar och ett annat motsvarande, men annorlunda, mönster för pojkar. Ett viktigt resultat av min studie var att jag kunde visa att matriserna användes för att gestalta och formulera en förhandling om hur kön görs. I det sammanhanget fungerade överskridningar, könsläckagen, som ögonöppnare. Men det framgick även var den heterosexuella normen satte gränser för vad som lät sig göras, för hur långt flickor och pojkar kunde gå då de gjorde kön annorlunda. Arbetet med flick- och pojkmatriken fick mig att undra om detta mönster förekommer även i böcker som riktar sig till yngre barn, det vill säga i bilderböcker.

Samtidsbilderboken vågar sig på rätt så avancerat berättande för små barn. Ett exempel på en bilderbok som undersöker genus är Carin och Stina Wirséns *Små flickor och stora* (2004). Nyckelbegreppet då man läser denna bilderbok är röst. Berättarrösten är väsentlig för hur genussläckage formuleras i bilderböcker. Här har bilderboks-

skaparna helt avlägsnat denna inramning. Istället bygger boken helt på replikskiften. I bilderboken gör en liten flicka kön genom att dansa, tralla och röra sig, alltmedan hon är iklädd klänning med rosablommiga detaljer och har hårspänne. Hon är inte en flicka som läcker över i maskulinitet, snarast är hon en vanlig flicka som omhuldar det rosa. Men hon talar inte. Istället framträder en bestämmande och befallande mamma-röst som vill att flickan skall vara på ett visst sätt. Denna röst tillskriver flickan en mängd åsikter, den förmanar och formar och vad den vill få till stånd är en särskild sorts flicka. Att detta flickskap sen inte alls harmonierar med det modemässiga moderskapet som framställs, är en satirisk problematisering i texten som säkert träffar många läsande mammor. "Se så söt du blir i den här" eller "Nu ska du få köpa vad du vill för din födelsedagslant, men ta inte den där" lyder den vuxnas dubbla budskap. Bilderboken är en så kallad genuin bilderbok, för att använda Ulla Rhedins begrepp. Ikonotexten, samarbetet mellan text och bild, är helgjutet, det vill säga det går inte att förstå boken om man inte tolkar text och bild som en dynamisk helhet där text och bild ofta motsäger eller justerar varandra. Anmärkningsvärt i detta fall är att den vuxna aldrig syns helt i bild. På det sättet tar bilderboken flickans parti. Vändpunkten nås då den vuxna hävdar att flickan inte är mörkrädd.

Den feministiska barnlitteraturforskaren Roberta Seelinger Trites lyfter fram frigörelsestrategier i vad hon kallar feministiska barnböcker. Skrivande och skapande är en röstgivande maktstrategi. I bilderbokstappning kan detta översättas till ritandet. Det finns en uppsjö av lekande och ritande barn i bilderboken och dessa aktiviteter är intressanta att granska ur ett könsperspektiv, det vill säga hur används leken då man gör kön. Efter ungefär halva *Små flickor och stora* hörs flickrösten som säger emot den vuxna, vilket uttrycks med annat typsnitt. Det hela utmynnar i en för barnboken typisk försoning. Boken är för övrigt ett exempel på det samtidiga tilltal som betecknar den moderna barnboken, enligt Barbara Wall, med

nivåer i berättandet som tilltalar både barnläsaren och den vuxna medläsaren. I *Små flickor och stora* är flickmatrisen aktuell i och med att förhandlingssituationen eller maktkampen som uppstår är könsbunden. Mamman vill forma en sorts flicka, flickan vill ta sig friheten att på egna villkor forma en annan sorts flicka. Vuxennormaliteten, alltså vems perspektiv som skall få gälla, utmanas efterhand och barnets röst blir hörd. Men är detta alls fråga om ett genusläckage?

Grumlandet av genus sker i *Små flickor och stora* inom den "egna" kategorin eftersom flickan inte vägrar att vara flicka, hon vägrar bara att vara flicka på ett föreskrivet och förväntat sätt. Som en liten, men ändå inte obetydlig detalj kan nämnas att flickan övergår från klänning till snickarbyxa, en klädsel som associeras med tidigare pojkflickor eller maskuliniseringsstrategin i barnboken. Hennes röda hår bär också på en mängd konnotationer till starka flickor.

Det mor och dotter Wirsén gör i denna bilderbok är att de inte går i starka flickan-fällan, det vill säga att de inte gör en militant rosa skapelse utan de låter istället flickskapet vara komplext, bestående av både tradition och läckage.

Ibland läser man om oro över det läsande barnet. Som i Lena Kårelands fundering: "Samtidigt infiner sig frågan i vad mån böcker som ger exempel på könsöverskridande kanske även kan få den effekten att de skapar förvirring hos det läsande barnet. Skildringen kan ju vara alltför avvikande från verkligheten, från det barnen möter och ser i vardagen" (Lena Kåreland, *Modig och stark- eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola* 2003, 126). En sådan oro är obefogad, och ger egentligen uttryck för en fruktan för fiktionen. För knappast är det väl meningen att vi i bilderböcker bara skall läsa om det vi känner igen? I handboken *Ge ditt barn 100 möjligheter istället för 2. Om genusfällor och genuskrux i vardagen* (2009) föreslår genuspedagogerna Kristina Henkel och Marie Tomics tvärtom att ju mer genusdynamik vi kan erbjuda barnen genom bilderböckerna, desto bättre. Jag instämmer med Ellen Handler Spitz som menar

att det är "bra att tvekan uppstår i böcker som komplicerar frågan om kön och ifrågasätter rådande genussystem där det manliga är överordnat det kvinnliga" (Ellen Handler Spitz *Inside Picture Books* 1999, 195 & 204). Sammanfattningsvis gäller det att ta hänsyn till det bilderboksspecifika berättandet i text och bild, men samtidigt att vara lyhörd för de genussläckage som gestaltas för barn. Barn behöver inte alltid känna igen sig i bilderböcker. Snarare är bilderböcker där barn kan dyka in i det annorlunda på sikt mer stimulerande.

Allt andades, frodades, levde. Men i mig vill ateljén, från ateljén hem till Brändö, för en midsommar i en stuga. Aina och...

Så!
er

Läsarens egen kanon

Vem väljer böcker för en litterär kanon och vilka är urvalskriterierna?

Monica Borg-Sunabacka, barn- och ungdomsavdelningens chef vid Stadsbiblioteket i Jakobstad, anser det vara lite naivt att tro att en litterär kanon skulle berika ungdomarnas språk och inspirera dem till läsning av skönlitteratur. Hur bra böckerna som ingår i en kanonlista än är, känner de unga mera sällan att böckerna angår dem och väljer spontant helt andra böcker under sina biblioteksbesök.

Nordiska ministerrådets kanonlista över nordisk skönlitteratur från år 2008 har blivit kritiserad för sin danska dominans, och rosad för att grönländsk litteratur för en gångs skull finns med.

Alternativet till en utifrån styrd kanon är läsarens egen kanon. Då eftersträvas i första hand inte bildning, utan litteratur som hjälper oss människor att förstå vår tillvaro och helt enkelt stå ut.

Monica välkomnar fina satsningar på uppdaterade kanonlistor, till exempel *Alla tiders klassiker* med hundra titlar valda av Kulturrådet i Sverige, nu med 50 nya titlar. Arbetsgruppen väljer de nya titlarna som bör vara utgivna före år 1992. Listan vänder sig till högstadier och gymnasier och beräknas vara färdig år 2011.

– Till listan väljs välskrivna verk med en existentiell tematik. För

den litteraturintresserade är kanonlistor alltid intressanta. Klassiker hör till det som ska finnas i rikt mått på våra bibliotek men därutöver finns det massor av bra litteratur som för en mera osynlig tillvaro. Här har biblioteken uppdraget att synliggöra bredden.

Monica Borg-Sunabacka anser inte att läsare ska tvingas till läsning av vissa böcker, hellre ska man utgå från läsarens egen läsreper-toar. En skicklig biblioteksanställd guidar läsaren vidare till nya läs-upplevelser som blir berikande läserfarenheter.

– Skönlitteratur är en konstform och det är viktigt att klargöra skillnaderna mellan populärlitteratur och konst. Båda behövs och tillfredsställer olika behov hos oss. Kunskaper i litteraturanlys kan fördjupa läsningen.

Som barn- och ungdomsbibliotekarie samarbetar Monica ofta med modersmåls lärare. Pärmtoppen har blivit en favorit bland skol-projekten.

Monica väljer ut tio skönlitterära böcker och ber klassen rösta på bästa pärmbild, den pärm som väcker mest intresse.

– ”Bokpärmarna är bokens tambur” – för att låna Mia Österlunds uttryck. Bra böcker med dåliga pärmar lånas inte ut och vice versa. Vad en bra bokpärm är dikteras långt av modefenomen och trender, Harry Potter-inspirerade pärmar har till exempel varit populära.

I Pärmtoppen ingår bokprat för att väcka barnens nyfikenhet och läslust och ge en fördjupad ingång till boken. Neil Gaimans ungdomsroman *Coraline* (på sv. 2003) har Monica blivit speciellt förtjust i och den brukar finnas med. Pärmbilden är dålig och boken får sällan poäng då eleverna röstar, men efter genomläsning reagerar läsarna alltid – antingen med fascination eller irritation. Boksamtalen efter avslutad läsning kan bli mycket givande och Monica vet att barn i alla åldrar, även många vuxna med för den delen, behöver träning i att reflektera över sina läsupplevelser i gruppdiskussioner.

– Med boksamtal i Aidan Chambers anda uppmuntras barnen att beskriva någonting de fastnar för i texten. När man tillsammans för-

undras över något i boken, frånkommer man pressen på att det finns "rätta svar" om litteratur. Det är tillåtet att våga reflektera och tycka olika om boken. Med boksamtal som en naturlig del av litteratur i skolan lär sig barnen småningom att urskilja mönster i texten.

Till Monicas uppgifter hör att berätta om läsningens betydelse för föräldrar. Vikten av att läsa för barnen redan från början kan inte nog understrykas.

– Alla gånger skriver jag under rubriken "Att läsa högt är att vara lyckliga tillsammans"!

Projektet "En kvart om dagen" är ett bra sätt att stöda barnens läs-utveckling. Svaga läsare dras med och kommer på samma startlinje för läsförståelsen i skolan. Också föräldrar som är ovana att läsa högt upptäcker glädjen med bra barnböcker.

Den folkhögskolelärare som bad sina elever skriva ned minnen från barndomens läsoplevelser fick i gengäld de allra härligaste berättelser om skräck och vällust. Gemensamma lässtunder med ögonkontakt och närhet när en förälder eller någon annan vuxen läser högt, ger minnen för livet. Sådana stunder behöver vi för att locka de vilda barnen eller barnen som går på högvarv till stilla kontemplation. Lässtunderna lär dem att sjunka in i sig själva och se inre bilder framkallade av högläsningen. Ordförrådet växer med läsningen och läsningen berikar barnets emotionella utveckling och intellekt. Monica håller med Astrid Lindgren att "Läsning är bästa sättet att stöda fantasin".

– Fantasi kan förliknas vid ett rum inom oss, ett rum som ger styrka och tillflykt. Fantasi behöver vi alla. Den kan hjälpa oss att gestalta verkligheten eller visionera om framtiden eller att hitta fram till vetenskapliga upptäckter. Böcker kan också vara bra redskap för att bearbeta problemområden i barnets liv.

Här lyfter Monica gärna fram bilderboken som riktar sig till alla åldrar och berikar vårt synsinne.

För att lyfta fram innehållet i bilderböcker som handlar om olika

manligt dominerade yrken har Monica bjudit in dagisgrupper till biblioteket för att lyssna till en riktig brandman, busschaufför, ambulansförare, sopbilschaufför och polis. De har engagerats som sagofarbröder och läst den bilderbok som hör till deras respektive yrke i bilderboksserien *Här kommer ...* Efteråt har barnen fått höra mera om de spännande yrkena.

Monicas eget läsintresse är levande. Å jobbets vägnar läser hon hela tiden barnböcker och barnboksteoretiker, till exempel Ulla Rhedin som hon upplevde hösten 2009 på ett av Nifins, Nordens institut i Finland, seminarier.

Men barn- och ungdomsbibliotekarien har även tid att läsa vuxenlitteratur, bland annat inför litteraturdiskussionerna i läsecirkeln som Monica grundade år 1993 med tre väninnor. I november 2009 läste läsecirkeln Kerstin Ekmans roman, *Mordets praktik* (2009), som går i dialog med Hjalmar Söderbergs klassiker *Doktor Glas* (1906).

Intervjun med Monica Borg-Sunabacka är nedtecknad av Sunniva Ekbohm

Läsglädje i Jakobstad – en cirkelledares funderingar

Vad får en grupp litteraturintresserade att samlas på biblioteket en gång i månaden för åttonde säsongen? Är det läslusten, diskussionen, eller är det för att umgås, eller rentav kaffet?

Det här är min berättelse om vår läsecirkel, hur den startade, utvecklades, förändras och lever vidare.

Våren 2002 blev jag tillfrågad om jag kunde tänka mig att inkommande höst leda en bokcirkel i Jakobstads svenska arbetarinstitut.

Jag svarade ja utan att närmare fundera eftersom jag tänkte att, det här – det kommer att bli roligt!

Namnet blev "Läsoplevelser", därför att jag gärna ville att vi litteraturintresserade skulle samlas kring just det temat. Jag var väldigt inspirerad och planerade in träffar varannan måndag, det skulle vara lätt att komma ihåg.

Jag funderade mycket kring läsoplevelser, läsningens betydelse, varför man läser, vad är en bra bok? Måste man läsa – är läsning livsviktigt eller går det bra att inte läsa alls? Första kurskvällen funderade vi alla kring de här frågorna. Vi funderade också om bokens utseende spelar in – lockas man av intressanta titlar? Hur skall författaren inleda sin bok för att göra den intressant, orkar man vidare

om berättelsen öppnar sig först i mitten av boken? Ännu ett ämne vi funderade kring var den gemensamma litterära bakgrunden och vilken betydelse den har då man diskuterar litteratur.

Andra kurskvällen hade *Läsupplevelser* som rubrik och deltagarna fick fritt berätta om en stor läsupplevelse kring valfri bok. Jag minns den kvällen med glädje, deltagarna hade förstått vad jag ville få fram och delade med sig av sina upplevelser. Jag minns flera av berättelserna ännu – de var alla personliga och visade på litteraturens stora betydelse.

Så fortsatte vi, det var många teman jag ville läsa kring och testa. Vi läste nyutkomna *Gredelins längtan* av Kaj Attorps. Men återvände också till och friskade upp vårt minne med att läsa Elsa Beskows bilderböcker om Tant Grön, Tant Brun och Tant Gredelin. Vi läste en biografi om Elsa Beskow, *Solägget* av Stina Hammar. Följande tema var *Främmande kulturer – resor i tid och rum*. Flere teman var: *Nya finlandssvenska författare, Förbjudna böcker, Män, kvinnor och barn*. Vi anknöt till övriga kulturbegivenheter i staden och på biblioteket. *Boken som film* var vårt tema under stadens kulturvecka Runebergsveckan, då också "Film" var kulturveckans tema. Vi läste John Irwings *Ciderhusreglerna*, såg filmen och gjorde jämförelser.

Efter ett intensivt år med många uppslag, infallsvinklar och experiment insåg jag att varannan vecka var för ofta. Roligt hade det varit, men det blev lite för mycket för oss alla. Inför kommande säsonger var det bra att vi första året prövat många olika modeller och kommit fram till vad vi tyckte fungerade och vad som inte fungerade. I fortsättningen träffas vi bara en gång i månaden, fyra gånger per termin. Deltagarna är nöjda med att jag ganska enväldigt väljer ut litteraturen, det ger dem mera tips och idéer om vad man kan läsa. Som bibliotekarie har jag också överblick över vad som kommer ut och hur man kan få tag på böcker. Att vi varierar från att läsa 1-4 titlar inför varje tillfälle blev också snart ett mönster.

Bredvidläsningslistor kring vårt ämne eller om författaren är upp-

skattade i synnerhet av dem som har tid att läsa mycket. Bredvidläsning är också en gardering för att alla skall hitta en bok de vill läsa, men betoningen är ändå den att vi läser en viss titel eller vissa titlar som vi diskuterar.

Första året läste vi nyutkommen finlandssvensk litteratur som julläsning, vilket blev ett så populärt tema att vi har det som stående programpunkt också i fortsättningen. Något år har vi också haft nyinflyttade med annat modersmål än svenska som deltagare. De har haft förväntningen att få läsa och bekanta sig med finlandssvenska böcker och finlandssvensk kultur. Kanske en viktig aspekt och en kommande utmaning när vi får flera invånare med utländsk bakgrund.

Att läsa kring ett mera sammanhängande tema blev så småningom det som vi alla tyckte mest om. Vi hade inlett kring ämnet Afrika under rubriken "Jag drömde om Afrika" och läste om Afrika, hur européer upplever Afrika, afrikansk skönlitteratur och sydafrikanska författare. Både fakta- och skönlitteratur fanns med. Många tycker fortfarande att Afrika var ett av våra roligaste teman.

Efter någon tid vågade jag också ta in lite "svårare" författare och teman. De är kanske inte så bra att inleda en ny säsong med, men de kan komma in i repertoaren så småningom.

En påsk läste vi romaner med Jesus och bibliska personer som berättare. José Saramagos *Evangeliet enligt Jesus Kristus* fanns då med.

Andra stora teman har varit *Amerika – från kust till kust* och *På resa i Kina*.

Inför Kina-temat som vi läste om 05-året 2008 ville deltagarna på vårkanten ha tips på sommarläsning. Eftersom temat för hösten var klart kunde jag sammanställa en lista med böcker om Kina som sommarläsning och uppmjukning inför nästa säsong.

När jag fick Göran Häggs bok *1001 böcker du måste läsa innan du dör* (2008) i min hand blev jag genast nyfiken på den. Jag bläddrade och fick idén att använda mig av Göran Häggs urval för den här

säsongens läsecirkel. Böckerna presenteras kronologiskt med start från *Första Mosebok* till och med år 2007. Jag tyckte om hans upp-
lägg och humoristiska presentationer. Jag ville göra urvalet slumpvis
och bestämde mig för nedslag i tiden med 10 års mellanrum med
början från 1949 framåt. Det kändes kanske lite ovanligt i början att nu
göra tidsresor i stället för litterära resor i rum. Fortfarande tycker jag
det är intressant och en utmaning att ta med också faktalitteratur
som varit mycket omtalad och blivit något av en klassiker inom sin
genre.

Träffen kring "1949", fanns Ingmar Hedenius *Tro och vetande* med.
En bok som många hört talas om men inte riktigt känt till inne-
hållet i. Ofta har det varit böcker som gett rejält tuggmotstånd som
deltagarna minns och är stolta över att ha läst.

Till en början var deltagarna lite skeptiska till att vi läste "gamla
böcker", och de såg faktiskt lite luggslitna ut, de böcker jag fått fram
från magasin och lager. Så visst spelar omslagsbild och utförande in.
En ny bok med lockande pärmbild känns attraktivare. Men ganska
snart var kursmedlemmarna med på noterna – och litteraturen blir
tio år yngre för varje avsnitt.

Vi är i dag en rätt sammansvetsad grupp, deltagare har kommit
och gått, en del har återvänt. Vi är både kvinnor och män, yngre och
äldre och visst är de flesta äldre kvinnor. Våra få manliga deltagares
medverkan har helt klart berikat diskussionen.

Diskussionen är ofta livlig och överens är vi inte alltid men det skall
man absolut inte vara i en litteratursirkel. Att jag haft en rätt hög
ambitionsnivå på läsecirkeln kan naturligtvis vara lite avskräckande
men jag tror att det är våra seriösa teman som gjort att vi verkat så
länge. Litteraturintresse och läslust finns och det är inte kaffepausen
som lockar, den hinner vi inte med.

För att själv behålla nyfikenhet och entusiasm vill jag inte alltid
välja litteratur som är bekant för mig, det är sporrande att göra den
litterära resan tillsammans med de övriga.

Det finns naturligtvis många olika läsecirklar och så skall det vara. Vår läsecirkel har gett inspiration till att flere läsecirklar har etablerats i vår stad, till exempel har en Marthagrupp en egen läsecirkel. Det här är ett exempel på hur en läsecirkel fungerar och hur man kan sprida läsglädje. Jag tror att alla läsecirklar skall hitta sitt eget koncept, experimentera, testa och pröva. Att verka inom ett arbetarinstitut är praktiskt eftersom vi då finns med i årets programkatalog – och vill man verkligen sprida läsglädje för alla, är arbetarinstitutet ett utmärkt forum att verka i.

Jag har förmånen att samarbeta med en kollega, Annika Lund som genast från början var intresserad av att göra PR för litteraturcirkeln med fina affischer och programblad. Att vi kom igång med en litteraturblogg är också hennes förtjänst.

Litteraturcirklar på nätet finns det många av numera men jag är glad så länge vi är en grupp som kan träffas öga mot öga och diskutera litteratur.

Det finns säkert mycket man kan utveckla inom litteraturcirklar på nätet och på litteraturbloggen. Ibland har jag funderat över hur man kunde utveckla vår litteraturblogg – men det är en annan historia, och nästa utmaning.

Litteraturbloggen: litteraturcirkeln.blogspot.com

Vi läser tillsammans! läs invandrarkvinnor läsa och skriva

I Håkansböle bibliotek samlas invandrarkvinnor en gång per vecka kring finskundervisning. Lärarna är frivilligarbetare.

Projektet *Luetaan yhdessä! – Vi läser tillsammans!* har spritt sig från Vanda till Åland i väster och Kajana i norr.

När Marja Liisa Toivonen efter ett par år i Sri Lanka återvände till Myrbacka i Vanda år 2004 tyckte hon att invandrarna hade ökat. I köpcentret mötte hon äldre kvinnor som inte förstod eller talade någon finska och hon visste hur det kändes. I Sri Lanka där hon varit med om att omorganisera gymnasieutbildningen, kunde hon inte kommunicera på majoritetsspråket.

Hos Marja Liisa föddes idén att undervisa invandrarkvinnorna i finska.

Undervisningen började där i Vanda och har spritt sig runt om i Finland.

Det är Pirkko Saavalainen, 75 år och pensionerad språklärare som berättar hur Marja-Liisa Toivonen blev mamma till Unifems och Zontas projekt *Luetaan yhdessä! – Vi läser tillsammans!* Hon hör till kärntruppen på tre finsklärare som undervisade den första gruppen invandrarkvinnor i Vanda. Hösten 2009 är elevantalet uppe i 600

Språkundervisning behövs för att invandrare skall integreras i det finländska samhället

MARJA LIISA TOIVANEN

och antalet växer hela tiden. Undervisningen sker i kommunala utrymmen, bibliotek och ungdomsgårdar, på 25 orter. Hälften av alla språklärare har andra yrken än läraryrket, däribland banktjänstemän, bibliotekarier och läkare. Finansieringen av gratis läroböcker till alla kursdeltagare sker med hjälp av Zontorna som under åren 2008–2009 sålde sina gula reflexosor till förmån för undervisningsprojektet.

Myndigheterna har inte rätt att lämna ut listor med namn på invandrarkvinnor som skulle vara i behov av den här sortens språkundervisning, därför når man eleverna i deras boendemiljöer.

– I början gick Marja-Liisa, Pirjo-Riitta Frankenhaeuser och jag – alla pensionerade lärare och medlemmar av Vanda Unifem – runt i Vanda köpcentren för att skapa kontakt till kvinnor i behov av finskundervisning. Vi knackade på dörrar med utländska familjenamn och snart spreds ryktet att vi var vänligt sinnade och hade en gratis språkkurs att erbjuda.

Marja-Liisa hade upplevt turkarna i Berlin som lockats dit som gästarbetare och stannar kvar. Språkundervisningen fungerar dåligt i Tyskland, många turkar talar turkiska i vardagen och unga arbetslösa invandrare med dåliga tyskkunskaper ger ofta upphov till stora tidningsrubriker på grund av bråk i förorterna.

– De unga behöver språkkunskaper för att få jobb. Alla invandrare ska kunna landets språk för att integreringen i samhället ska bli fram-

gångsrik. Kvinnorna ska inte behöva ha med sina barn som tolkar när de till exempel besöker en läkare.

Ännu är antalet invandrare i Finland litet i jämförelse med till exempel Sverige och Tyskland, men Marja-Liisa Toivonen bestämde sig för att förebygga problem som marginaliserade invandrare kan bli involverade i. Främst är det mödrar och äldre kvinnor som deltar i språkundervisningen. När de lärt sig språket har de även lättare att stöda sina barns samhällsintegrering.

– Ibland händer det att någon muslimsk kvinnas man följer sin hustru till språkkursen för att ta reda på vad det är fråga om. Snabbt brukar han förstå att kursen är avsedd enbart för kvinnor och går därifrån, förklarar Pirkko.

Det har varit lättare att hitta lärare i Vanda än i östra Helsingfors. Vasa är aktivt med 3–4 kurser år 2008. Pirkko tror att tvåspråkigheten i staden Vasa uppmuntrar invandrarna i Vasa att delta i språkkurserna. Kurser i svenska finns det ännu liten erfarenhet av, fastän det säkert finns behov av svenskundervisning till exempel i Västnyland och svenska Österbotten.

Varje kurs engagerar flera lärare. Undervisningen sker individuellt i små grupper så att alla har möjlighet att uttrycka sig. Kvinnornas utbildningsbakgrund varierar från högtutbildade indiska ingenjörer till turkiska och somaliska analfabeter. Många är analfabeterna som Marja-Liisa har lärt läsa, vilket även motiverar henne att fortsätta undervisa. Dessa kvinnor skulle aldrig klara av språkundervisningen som anordnas på Mbi och Arbis där man går snabbt framåt, förutsätter grammatikkunskaper och inte har tid att lära ut läs- och skrivfärdigheter. En småbarnsmor kan till och med gå på Vi läser tillsammans!-kursen tillsammans med sina barn. En lektant tar hand om barnen. Huvudsaken är att alla som vill får delta.

– Mina tre år i Tanzania har gett mig erfarenhet av kulturkrockar och andra kulturer. Olikheter fascinerar! Vi har ofta givande diskussioner om levnadsvillkor i elevernas hemkulturer respektive Finland.

Kvinnorna brukar förundra sig över att jag är 75 år och ännu samhällsaktiv, medlem av Unifem och undervisar invandrare. De i sin tur börjar känna sig gamla när de närmar sig 50 och vet att de snart inte längre är fertila. Många barn är rikedom och ger mening åt kvinnans liv, steget är långt till hur vi finländskor lever våra liv. En stor skillnad är förstås att barnen i deras kulturkrets tar hand om sina gamla föräldrar.

Eftersom positiva studieerfarenheter saknas för de allra flesta elever, är studiemotivationen ofta låg. Eleverna har svårt att inse att förutsättningen för att de ska lära sig sitt nya hemlands språk är att de gör sina läxor och i många månader alltid kommer i tid till lektionen en gång per vecka. Kvinnorna är ofta trötta och deprimerade. Koncentrationen försämras av traumatiska upplevelser i det gamla landet.

Folkvandringen fortsätter. Här i invandrarnas nya land vinner alla parter på att nykomlingarna så fort som möjligt lär sig landets språk.

Pirkko Saavalainen intervjuad av Sunniva Ekbohm

Kanoner i Danmark – mest om Kulturkanon

I 1992 nedsatte daværende undervisningsminister Bertel Haarder det første kanonudvalg. Målet var en vejledende litteraturkanon til undervisning i folkeskole og gymnasium. I 1994 kom der en ny minister og projektet blev ikke fuldført.

I 2004 blev det dog realitet med en obligatorisk litterær kanon for folkeskole og gymnasium. På følgende undervisningsportal kan du læse mere om denne kanon, om supplerende kanonlitteratur og få tips til undervisningsforløb: <http://www.emu.dk/gsk/skolebib/uv/litteratur/kanon/index.html>

I 2005 udvidede daværende kulturminister Brian Mikkelsen kanonbegrebet fra at være litterært orienteret til at gælde kultur bredt. Han nedsatte i alt syv kanonudvalg: for arkitektur, billedkunst, design og kunsthåndværk, film, scenekunst, musik og litteratur. Det viste sig dog hurtigt, at det var naturligt at lave en ekstra kanon, der er rettet specielt mod børn. Udvalgenes opgave var at pege på 12 danske værker, der efter udvalgets mening i særlig høj grad har kunnet give kunstneriske oplevelser til stadig nye generationer. Kulturkanonen blev færdig 15. 8. 2006 og udkom som en bog med en tilhørende DVD, som i øvrigt gratis blev tilsendt alle skoler i Danmark. Kulturkanonen

består i dag af 108 værker fordelt på 9 forskellige kunstarter. Du kan læse mere om Kulturkanon og få præsenteret værkerne på kulturministeriets hjemmeside: <http://www.kulturkanon.kum.dk/>

Der var i medierne og mange andre steder en meget livlig debat om idéen, værdien og meningen med en Kulturkanon - fra nedsættelsen af udvalgene i 2005 og frem til det færdige resultat i 2006. Flere af udvalgene oplevede, at medlemmer i protest gik ud af udvalget. Men i de seneste år har der været meget stille om Kulturkanon.

Selve tanken om Kulturkanon har helt sikkert haft en skjult national dagsorden. Men hvis man opfatter Kulturkanon som en gruppe menneskers oplæg til debat om og indsigt i kulturarven, så kan Kulturkanon resultere i, at mange mennesker får en dybere indsigt i og forståelse for kultur. Jeg har personligt valgt at vurdere Kulturkanon på det grundlag og har selv i min undervisning i dansk for finlændere haft stor glæde af bogen og den tilhørende DVD.

Nyttige links vedrørende Kulturkanon

- ☞ Kulturministeriets hjemmeside om Kulturkanon:
<http://www.kulturkanon.kum.dk/>
- ☞ Kulturkanon i undervisningen, inspiration:
<http://uvm.gonesurfing.dk/flora/flora.asp?page=20051>
- ☞ Et eksempel på et undervisningsforløb om sangen Jens Vejmand, tekst af Jeppe Aakjær og musik af Carl Nielsen:
<http://uvm.gonesurfing.dk/flora/flora.asp?page=20634>
- ☞ Ikast-Brande Kommunes egen Kulturkanon:
<http://www.ikast-brande.dk/site.aspx?MenuID=143&Langref=1&Area=&topID=&ArticleID=8277&expandID=3052>
- ☞ Gladsaxe kommunes egen Kulturkanon:
<http://www.gladsaxe.dk/Default.aspx?ID=25923>
- ☞ Kulturkanon og bibliotekerne, Gentofte bibliotek:
http://www.genbib.dk/forside/inspiration/maanedens_tema/kulturkanonen_og_biblioteket

YLVA LARSDOTTER

Biblioteksamanuens vid Svenska Social- och Kommunalhögskolan,
Helsingfors universitet

Gårdagens skräpbok är ofta dagens kultbok och morgondagens klassiker Intervju med Göran Hägg

Kulturkanons vara eller icke vara har debatterats intensivt i de nordiska länderna under de senaste åren. Som första land i Europa instiftade Danmark 2006 en officiell kulturkanon bestående av 108 danska konstverk som bedömts vara särskilt betydelsefulla för det danska kulturarvet. Protesterna lät inte vänta på sig. Regissören Lars von Trier gav dåvarande kulturminister Brian Mikkelsen en present som tack för att hans film *Idioterna* blivit utvald. I ett filmklipp klipper von Trier bort det vita korset från den danska flaggan för att där efter sy ihop den och hissa upp den till tonerna av *Internationalen* på ryska.

I Sverige väcktes frågan av folkpartisten Cecilia Wikström. Under 2007 diskuterades det huruvida Sverige skulle införa en officiell litteraturkanon modell Danmark och vad som i så fall skulle ingå i en sådan. Frågan som dryftades gällde vad som räknas som nationell kultur och vad som utgör ett kulturarv. Bildning, läsglädje och konst som livskunskap talades det dessvärre inte så mycket om. Som jag ser det fick hela debatten en otäck eftersmak av unken nationalism och fixering vid enskilda verk och konstnärer. Den ökande utgivningen av

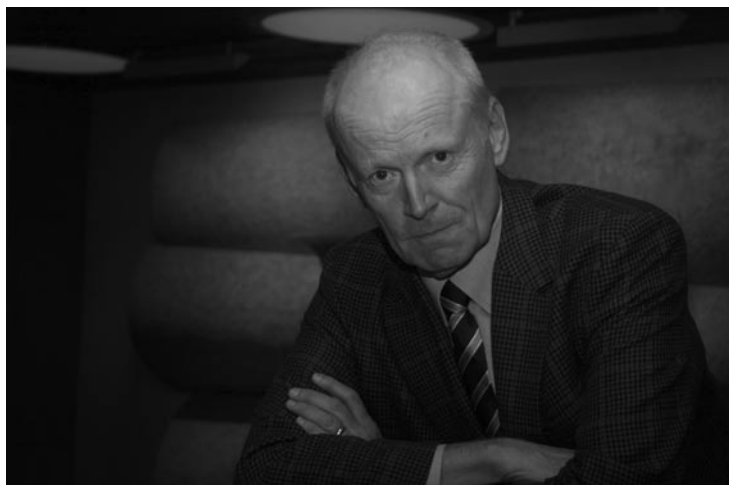
så kallade guideböcker med titlar som *Tusen svenska klassiker, 1001 golfhål du måste spela innan du dör* och inte minst Göran Häggs bok *1001 böcker du måste läsa innan du dör*, där Hägg blandar friskt höglitteratur med populärlitteratur – Dostojevskij möter Dan Brown på samma lista – verkar emellertid fylla ett behov av konsumentupplysning i kulturdjungeln.

Instiftandet av en eller flera kanon är inget nytt fenomen. En kanon består, enkelt förklarat, av en samling regler, dokument eller texter som betraktas normerande. Det som dock ofta glöms bort är att vad som ingår i en kanon är historiska konstruktioner. Makten att avgöra vad som ska upptas ligger på en viss grupp och dess intressen. Göran Hägg är en ivrig förespråkare för kanonlitteratur:

– Jag har svårt att se att en kanon skulle innehålla någon politisk färgad skala alls, i så fall i det forna östblocket. Motståndare vill ofta utmåla den som något reaktionärt, förtryckande och förlegat. Snarare är det en pedagogisk och kulturfilosofisk fråga. Det är också viktigt att bevara och lyfta fram en nations kulturarv. Tyvärr likställs ofta begreppet nation med nationalism. För mig är inte nation ett fult ord. Det går inte att klara sig utan en kanon om man ska ha ett fungerande och dynamiskt kultur- och språkområde. Det är viktigt att ha gemensamma moraliska, sociala och historiska referensramar att hänvisa till i olika sammanhang. Därför är det viktigt att ta till sig både populär- och avancerad kultur, poängterar Hägg.

Hägg betonar ytterligare en aspekt av kanonlitteratur och läsning av klassiker. Det leder till en ökad förståelse för andra kulturer men också för den egna identiteten. Man får en djupare förtrogenhet med det samhälle som man lever och verkar i:

– Om man har en gemensam kulturkanon får man tillgång till kollektiva berättelser och man förstår varandra bättre. Med hjälp av dessa kan man på så vis kommunicera över tiden och rummet. Om man säger att någon är som Bill eller Bull kan alla veta och känna igen sig, istället för att säga att "hon är som Lisa på revisionsavdel-

Göran Hägg

PATRIK LUSTIG

ningen". Men då måste man också få tillträde till dessa berättelser, menar Hägg.

Tycker du att Danmark har gått rätt väg som infört en officiell, lagstadgad kulturkanon?

– Detta är ingen ny tanke i Danmark eller Sverige för den delen. Det fanns länge läroplaner för skolan som åtminstone på ett ungefär visade vad undervisningen skulle innehålla. Det tycker jag är bra. Ibland är det också på sin plats med en kursplan eller en kanon om man så vill, så man vet vad man bryter mot.

– En kanon bör däremot inte vara ideologiskt bra eller perfekt för det ändrar sig med tiden. Jag tycker, till exempel, att det är viktigt att läsa Strindberg, för att se hur misogyna åsikter tar sig uttryck. I litteraturen får man möjlighet att möta olika uppfattningar och idéer, förhoppningsvis med förklaringar, menar Hägg.

I din bok blandar du höglitteratur med populärlitteratur. Hur har du gjort urvalet?

– Urvalet är helt och hållet mitt subjektiva. Ett kriterium är att det ska vara läsbart och roligt. Emellertid är det så att ju längre bakåt

man söker sig i litteraturhistorien desto mer så kallad höglitteratur finner man. Det beror på att gårdagens skräpbok ofta är dagens kulturbok och morgondagens klassiker. Dante, till exempel, avfärdades i sin samtid som billig populärförfattare.

– Även uppdelningen mellan högt och lågt är en konstruktion. Jag menar att det finns dåliga dåliga böcker och det finns bra dåliga böcker, som är framtidens klassiker. Sen finns det bra bra böcker, till exempel Dostojevskij. Till sist finns det dåliga bra böcker. Det är litteratur som uppfattas som bra och bildande men som egentligen är fuskverk. Paulo Coelho eller Elfride Jelineks författarskap är exempel på dåliga bra böcker. Jag har med dem i min bok för så omtalade författare bör man ha läst, säger Hägg.

Tror du man blir en bättre eller godare människa av att läsa?

– Nej, många av nazistledarna var synnerligen belästa men inte var de bättre eller godare människor för det. Däremot blir man en människa med rikare upplevelser, mera människa så att säga. Genom berättelserna får man syn på karaktärer och händelser som man senare kan applicera på det verkliga livet, menar Hägg.

Hägg håller inte med om att läsningen minskar eller att det finns en risk att boken kommer ersättas av andra medier.

– Så länge jag kan minnas har humanister och pedagoger proklamerat bokens död. I själva verket är det inte så. Det har inte getts ut och sålts så många böcker som idag. Det läses som aldrig förr. Det finns bokstäver överallt och de ökar hela tiden, påpekar Hägg.

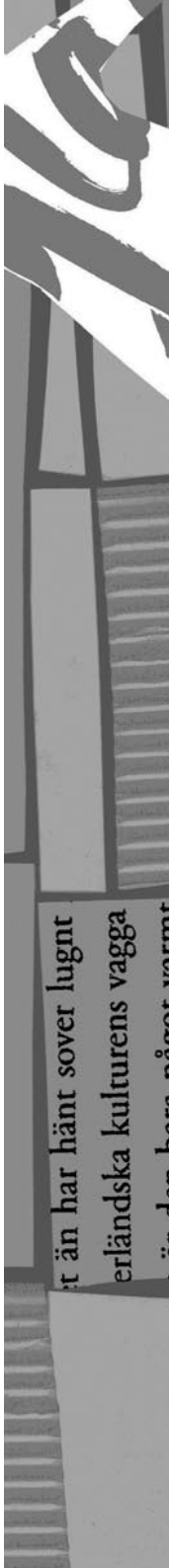
Hur ser du på genusforskningen inom litteraturen?

– Det finns flera problem med feministisk litteraturforskning. Hur ska man göra när man skildrar till exempel fiskebåtarna på Nordsjön? De befolkas vanligen av män. Det är oftast män som drar upp näten. Vad ska man göra åt det? Däremot vill jag framhålla att de svenska författarskap som blivit erkända och välkända utanför Sveriges gränser är kvinnor. Strindberg är ingen stor person internationellt. Det är däremot Selma Lagerlöf och Astrid Lindgren. Vidare finns det i den

feministiska litteraturforskningen en benägenhet att enbart lyfta fram dåliga kvinnliga författarskap. Man drar sig till Victoria Benedictsson eller släpar fram Runebergs fru. Sen har till exempel Emilie Flygare-Carlén och inte minst Lagerlöf blivit illa behandlade av litteraturhistoriker. Det finns mycket att göra inom detta område men man måste komma ifrån offerrollen, anser Hägg.

En litet annan version av artikeln har ingått i Ny Tid nr 51–52/2009

et än har hänt sover lugnt
erländska kulturens vagg
... den bara något varmt

... till ateljén, från ateljén hem till Brändö, f
... a midsommar i en stuga Aina och jag H

... t sover lugnt

... ulturens vagg

... a något varmt

... ett täcke och häller
... intill sig.

... och slätt avskaffad och två
... en grånarisk fest ute på Bäss-

APPENDIX

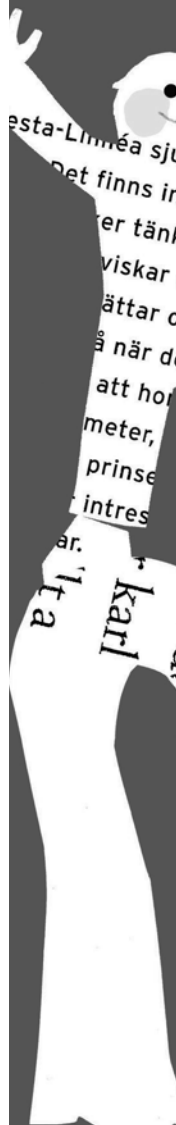
Biblioteksaktiviteter för små barn i Kyrkslätt

Vi börjar med Baby-caféet. Vi har barnsånger på vår hemsida som jag sjungit in. Vi bjuder in föräldrar tillsammans med sin baby till Baby-caféet där jag sjunger sångerna tillsammans med föräldrarna, för att lära dem sångerna.

Alla förskolebarn i kommunen bjuder vi på bibbalek. De kommer till bibban, vi pratar om avdelningen, alfabetet, hur man behandlar böcker, de får klä ut sig och delas in i tre grupper. En grupp lånar ut böcker, en grupp returnerar och den tredje har klätt ut sig till kunder.

Jag bokpratar om böcker för de olika åldersgrupperna. Varje fredag har vi sagotimmar för alla 3–6-åringar.

Jag fick pengar från Svenska kulturfonden för att tillsammans med Marina Motaleff som regisserat mig, öva in dockteaterföreställningen Sagan om korven. När jag visat den för alla barn i Kyrkslätt åker jag på turné.

Aktivitetstips från workshop
under seminariet 3. 10. 2008
i Vasa stadsbibliotek

För vuxna och vuxna tillsammans med barn

- ☞ temakvällar, t. ex. kring hälsa, idrott, mat, resor, olika kulturer med smakprov på de olika språken
- ☞ olika yrkesgrupper, t. ex. polis, veterinär, trädgårdsmästare, yogainstruktör berättar om sitt yrke och bibliotekarien bokpratar om böcker med anknytning till temat
- ☞ stickcafé, "Strömsö" i biblioteket
- ☞ bokcafé i jubileernas tecken
- ☞ dramatiserad guidetur genom biblioteket, diktorientering, små teaterföreställningar, dramatiserade sagor
- ☞ utlåning av färdig bokkasse eller -kappsäck, hemlighetsfulla lånepaket
- ☞ program för dagmammor, seniorer, nyblivna pensionärer
- ☞ högläsningssgrupper
- ☞ vad händer i biblioteket om natten?
- ☞ söndagsöppet i biblioteket
- ☞ samarbete med konstskolor, konstrunda i biblioteket – bonga konstverk
- ☞ mormor och morfar i biblioteket, tema: Läs med ditt barnbarn

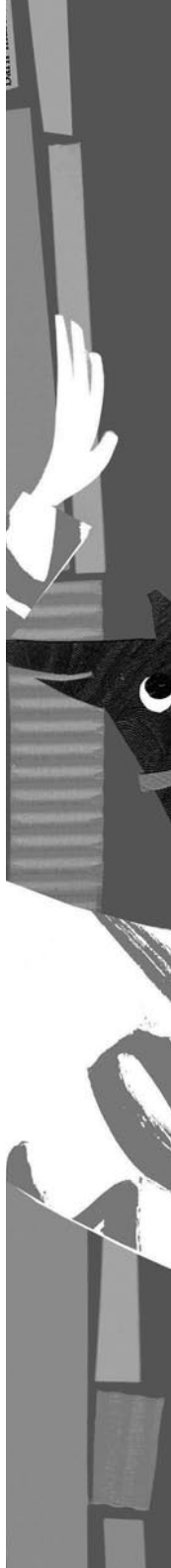
- ☞ litterär adventskalender, humorsatsning
- ☞ Library Tea Party, "lördagsgodis"
- ☞ utställning: Böcker du inte visste biblioteket hade!
- ☞ utställning med kommunalvalskandidaters, förtroendevaldas favoritböcker
- ☞ träffar där man beskriver sin favoritperson i litteraturen
- ☞ motorcykelutställning
- ☞ "bokdoktorn", lär dig reparera böcker
- ☞ ordverkstäder för vuxna, t. ex. i julklappsrimtider
- ☞ människors favoriter, fråga manliga kunder vad de läser, göra listor, bjuda in kända män för bokprat, mötesplats för hemmapappor
- ☞ miljötema – samarbete med miljöföreningar och företag, personalen klädd i sopsäckar
- ☞ caféet öppet på specialtider
- ☞ samarbete med föreningar, såsom Marthaföreningar, fackföreningar
- ☞ samarbete med utbildningar, t. ex. juridik och socialt arbete
- ☞ skrivarcirklar för invandrare
- ☞ litteraturcirkel gemensam för invandrare och "urinvånare", diskussioner kring böcker
- ☞ grupper för arbetslösa, med inbjudna föreningar och bokprat
- ☞ högläsning som middagsprogram i samband med Arbis/MI:s matlagningskurser, introduktion i skönlitteratur om långsamhetens filosofi i samarbete med Arbis/MI:s avslappningskurser
- ☞ grupp för föräldralediga, utan barnen, boktips
- ☞ bibliotekarien besöker barnklubbar och öppna dagis för att presentera böcker samt rim och ramsor
- ☞ Hem och skola- samarbete med t. ex. inbjuden mobbningsexpert, bokprat i anknytning till temat
- ☞ samarbete med församlingarnas cirklar, bokprat

- ☞ biblioteksanställdas lästips på bibliotekets egna webbsidor
- ☞ levande böcker, biblioteksbesökaren "lånar" levande människor som berättar om sina liv
- ☞ Speaker's Corner
- ☞ myshörnor med nyanskaffade böcker, läsexemplar som får läsas på platsen
- ☞ gör egna broschyrer med böcker kring olika teman till exempel om adoption, rädsla, familjeproblem
- ☞ upplevelselådor kring olika teman med böcker, musik och föremål som utlånas till daghem och åldringshem
- ☞ egen bokhylla med litteratur för målgruppen handikappade. Vårdpersonal och stödpersoner informeras om utlåningen
- ☞ utarbeta eget material, till exempel en diabildsversion av en lokal författares saga
- ☞ uppmärksamma årligen återkommande tema- och märkesdagar. I BTJ:s kalender ingår en sammanställning av Emmi Martin.

Mest för barn, bra om en vuxen är med

- ☞ "Bokburken" – tematiserad läsning med böcker från olika områden för de yngre
- ☞ sagofester med tema
- ☞ teckningstävlingar, prisutdelning
- ☞ ordverkstäder för de allra yngsta, som inte själva ännu skriver, sagotering kan ingå; en vuxen skriver ned barnets berättelser
- ☞ "Fiska med pappa" – fiskefångst med barnverser
- ☞ kombinera besök på "katthus" med biblioteksbesök och bokprat
- ☞ picknick med högläsning för barngrupper

Morotspengar utdelade av Läsglädje 2008–2010

En av projektets verksamhetsformer var att ekonomiskt stöda olika läsfrämjande evenemang i biblioteken. Detta förverkligades genom att biblioteken kunde ansöka om s. k. morotspengar. Underlaget för hur de delades ut var den gamla kommunindelningen som gällde då projektet startade.

Biblioteken kunde lämna in en fritt formulerad projektplan och ansökan om morotspeng. Svaret om beviljade medel gavs kontinuerligt under projekttiden, kort efter inkommen ansökan. Projekt-rapporter illustrerade med fotografier fanns på projektets hemsida som inspirationsmaterial för andra bibliotek.

Evenemanget kunde ordnas i samarbete med andra arrangörer för att få mera synlighet och nå ut till en större publik. Olika biblioteks-märkesdagar uppmärksammades.

De projekt som förverkligades uppvisade glädjande stor variation. Evenemangen beskrivs av de flesta som lyckade och de uppskattades av deltagarna. För många barn var det deras första kontakt med biblioteket och detta inspirerade till önskan om fler evenemang.

Exempel på de evenemang som ordnades
runt om i Svenskfinland

- ¶ I Larsmo huvudbibliotek och Bosund framförde teatergruppen Pikkuaasi dockteaterföreställningar av sin drakpjäs.
- ¶ Korsholm bibliotek engagerade en pensionerad barnträdgårdslärare för att hålla sagostunder under vårterminen 2009.
- ¶ Nykarleby stadsbibliotek besökte under nordiska biblioteksveckan 2009 Kovjoki-Markby skola och "kurade skymning". Måndag 9. 11 bjöd man hela dagen på "kura skymningskaffe". Under Zulamits natt fredag 20. 11 bjöd biblioteket på utställningen "Litteraturens vintergata" samt drop-in-viskonsert med Duo Prima. Biblioteket bjöd också på saft och pepparkaka och förlängde bibliotekets öppethållning till 21.00. Den som ville kunde även då delta i en *Björken och stjärnan*-vandring. Folkhögskolans barnledarlinje bjöd 24–26. 11 förskolan och stadens dagisgrupper på tre skuggteaterföreställningar utgående från sagan *Vanten*, sång och sagoläsning. Under tisdagens föreställning fick barn uppträda med skuggspel och man sjöng en ny sång om barnens rättigheter. Barnkonventionens jubileum hade firats 20. 11.
- ¶ Skådespelaren Dan Söderholm berättade sagor på Sagodagen 11. 12. 2009 i Stadsbiblioteket i Jakobstad. Publiken bestod av grupper inbjudna från daghem och skolor. De minsta barnen fick höra *De tre bockarna Bruse, Grötgrytan, Guldlock och de tre björnarna* och *Myggan med magbesvär*. Dessutom berättade Dan hur det gick efter att den stora bocken Bruse hade stångat trollet. På eftermiddagen gav Dan den förtrollande föreställningen *Fantomen på Operan*. Dan har gjort en version med musikinslag, av Gaston Leroux' roman om den vanställde,

musikälskande Erik som bosätter sig på operan och förelskar sig i körsångerskan Christine.

- ¶ Yttermalax huvudbibliotek bjöd in utbildaren och sagoberättaren Agneta Möller-Salmela torsdagen den 5. 11. 2009 för att berätta om vikten av att föräldrar läser för sina barn, med betoning på högläsning och sagoberättande. I publiken fanns föräldrar, dagvårdspersonal, lärare och andra intresserade. Därtill anordnades sagostunder på Bergö bibliotek med Ingabritt Forsberg-Leppä.
- ¶ Vörå-Maxmo kommunbibliotek har gett förskolans barngrupper en äkta vöråsaga - *Konungariket Midnattssol*, en folksaga med såväl lokala element som typiska sagoelement. Konststuderande Sylvia Javén har illustrerat sagan med åtta stora akrylmålningar och några tuschteckningar. Sagan och bilderna presenterades för dagisgrupper och vuxna tisdagen den 4. 5. 2009 på Bokens och rosens dag.
- ¶ Pojo bibliotek och Grankulla stadsbibliotek bjöd in sagoberättaren Agneta Möller-Salmela våren 2010.
- ¶ Kimitoöns kommunbibliotek anordnade vårterminen 2010 svenska sagostunder en gång per månad i alla sex bibliotek (Björkboda, Hitis, Dalsbruk, Kimito, Kärra, Västanfjärd).
- ¶ Hangö stadsbibliotek och Kristinestads stadsbibliotek beviljades medel för inköp av barnböcker för invandrarbarns behov.
- ¶ Ingå bibliotek använde sin morotspeng för att köpa barnböcker, grupperade enligt tema, till bokkassar som lånades till daghem.
- ¶ Raseborgs stadsbibliotek anordnade 15. 10. 2009 i Ekenäs

bibliotek utförsäljning av avskrivna böcker. För att locka ungdomar till biblioteket hade man en musiktävling med musikbibliotekarie Janne Blomqvist. Därtill bjöds på sagostund. Märta Uggla, kontaktperson i Finland för Alba, Allians för Läkande Berättande i Norden, föreläste om läkande berättande. Karis bibliotek, anordnade tillsammans med de övriga biblioteken i Raseborg, träffar kring böcker, *På tal om böcker – bokprat för vuxna, högläsning och böckernas antikrunda* för vuxna 2009–2010. Bibliotekets egen personal bokpratade för vuxna och valda texter lästes högt av en inbjuden högläsare. Författare bjöds in och annat program arrangerades i anslutning till bokträffarna, till exempel som dragplåster någon politiker, stadens tjänstemän och vanliga läsare som presenterar sina bokfavoriter.

- ¶ Svartå bibliotek anordnade 14. 7. 2009 sagodagen *Sagor med Rosie*. Sagoberättaren Rose-Marie Westerlund läste om Emil i Lönneberga och berättade fritt om Stor-trollet och Lill-trollet. Efter sagostunden bjöds på saft och kaka.
- ¶ Vanda stadsbibliotek anordnade 5. 5. 2009 *LÄSGLÄDJE-PÅ GÅNG* som en träff för föräldrar och barn mellan 3–6 år i Backas på biblioteket Point i Vanda. Uppslutningen var stor. Projektet genomfördes i nära samarbete mellan biblioteket och dagvården i Vanda. Skådespelare Johanna Casagrande framförde en Elsa Beskow-saga som interaktivt sagodrama. Informatiker Camilla Cedercreutz-Bäck bokpratade kring barnböcker av olika slag och framhöll läsandets och speciellt berättandets betydelse för barn i alla åldrar. Servering ingick och det visade sig att särskilt morötterna hade stor åtgång bland barnen.
- ¶ Esbo stadsbibliotek bjöd in skådespelaren Kristian Thulesius i november 2009 för svenska lässtunder för pappor och barn i Sello biblioteket och Entresse biblioteket. Sven Nordqvist

skrev i ett brev (skrivet för hand!) med tack för att Esbo lyft fram Findus födelsedag, ”ni har gjort mycket mer än de här i Sverige”!

- 9 Helsingfors stadsbibliotek anordnade Bilderboksparaden lördagen den 7. 11. 2009 på Richardsgatans bibliotek. Nio finlandssvenska författare och illustratörer presenterade sina nyutkomna böcker. En del författare och illustratörer gästspelade i varandras verk. Också publiken involverades, t.ex. genom att pryda Emma Fogelholms hår med långa glitterband när hon berättade om sin bok *Vilmas vilda hår*. Under pausen fick publiken delta i bokbingo och ha chans att vinna böckerna som presenterades. På barnavdelningen fanns hela november en utställning med illustrationer ur böckerna.

I Lovisa användes morotspengarna till Unga Teaterns gästspel i huvudbiblioteket; Lilla Robinson leker med bokstäver

JENNY OLSSON-KORSU

Projektets mediesynlighet

- ☞ Hangötidningen, 26. 8. 2008. Annika Pråhl och Agneta Möller-Salmela intervjuas om Läsglädje 2008–2010.
- ☞ Radio Vega/Nyheter, 3. 10. 2008. Läsglädje 2008–2010 ska locka unga män läsa.
- ☞ Vasabladet, 4. 10. 2008. Notis om Läsglädje 2008–2010.
- ☞ Radio Vega/Österbotten, 6. 10. 2008. Före första seminariet 3. 10. 2008 i Vasa stadsbibliotek anordnades en presskonferens. Radion presenterade Läsglädje 2008–2010 i intervjuer med Carola Bäckström, Robin Fortelius, Ann-Christine Snickars och Annika Pråhl.
- ☞ Syd-Österbotten, 18. 11. 2008. Biblioteken vill locka nya läsare, Mona Söderman.
- ☞ Bibban, 3/2008. Rapport från Vasaseminarier. Seminarium i läsglädjens tecken, Sunniva Ekbohm.
- ☞ Hangötidningen, 7. 11. 2008. Information om Agneta Möller-Salmelas projekt med poesi på bilarnas vindrutor i Hangö.
- ☞ Bibban, 1/2009. Information om seminariet 17. 4 i Åbo nya stadsbibliotek.
- ☞ Västra Nyland, 1. 2. 2009. Artikel om Agneta Möller-Salmelas

arbete med inbjudna grupper i Hangö stadsbibliotek och kursverksamhet, Eva Hagman.

- ☞ Bibban, 2/2009. Information om Läsglädje-kassarna, Agneta Möller-Salmelas Idédag, Åbo-seminariet och Morotspengarna, Carola Bäckström.
- ☞ Tv-nytt, 17. 4. 2009. Intervju med Robin Fortelius och Christer Hermansson under Åbo-seminariet.
- ☞ Radio Vega/Kulturtimmen. 23. 4. 2009. Intervju med Christer Hermansson.
- ☞ Radio Vega/Kulturtimmen. 9. 6. 2009. Intervju med Märta Uggla om Läkande berättande.
- ☞ Hufvudstadsbladet, 26. 10. 2009. Notis om seminarium på Hanaholmen 4. 11. 2010.
- ☞ Ny Tid, 22. 12. 2009. Dostojevskij möter Dan Brown, intervju med Göran Hägg, Ylva Larsdotter.
- ☞ Bibban, 1/2010. Läsglädje-projektet är avslutat, Carola Bäckström. Fortsatt Läsglädje, Annika Pråhl.
- ☞ Vasabladet, 5. 5. 2010. Om Vöråsagan.